

Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse (isiklikud õigused) eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Kehtiva autoriõiguse seaduse üks probleem seisneb selles, et autori isiklikud ja varalised õigused kattuvad osaliselt. See tekitab ebakindlust nii autorite kui ka teoste kasutajate seas. Eriti puudutab see teoste muutmist ja töötlemist, mille puhul ei ole selgelt eristatav, millal on tegemist autori isiklike õiguste ja millal varaliste õiguste teostamisega. Selline olukord on kaasa toonud õigusselgusetuse ning ebaühtlase praktika erinevates valdkondades.

Eelnõukohase seadusega täpsustatakse isiklike õiguste teostamise korda, täiendades autoriõiguse seaduse¹ (edaspidi AutÕS) § 11, ning muudetakse autori ja esitaja isiklike õiguste loetelusid, mis on sätestatud vastavalt AutÕS § 12 lg-s 1 ja §-s 66. Kehtivas õiguses on teose muutmise, teosele teiste teoste lisamise ja parandamise õigused isiklike õiguste loetelus (AutÕS § 12 lg 1 p-d 3, 4, 7) ning teose töötlemise õigus varaliste õiguste loetelus (AutÕS § 13 lg 1 p 5). Isiklikud õigused teose muutmisele, lisadele ja täiendamisele kattuvad suures osas teose töötlemise õigusega, mis on varaline õigus. Kehtiv kord põhjustab mitmesuguseid õiguslikke probleeme, lisaks ka õigusselgusetust ja ebaühtlast praktikat eri sektorites.

Eelnõuga soovitakse liigitada autori au ja vääriskust mittekahjustav teose muutmise õigus varaliste õiguste kataloogi alla. Selliselt kaotatakse kehtivas õiguses esinev kattuvus isiklike ja varaliste õiguste vahel. Autorile jäävad samad ainuõigused, ent isiklike õiguste loetellu kuuluv teose muutmise õigus oleks edaspidi varaline õigus, mida saab litsentsida ja loovutada. Säilib autori isiklik õigus vaidlustada selliseid muudatusi, mis kahjustavad tema au ja vääriskust. Eelnõu eesmärk on muuta vahetegemine isiklike ja varaliste õiguste vahel selgemaks, vähendada õiguste loetelude kattuvusest tekkinud õigusselgusetust ja ebaühtlast praktikat ning lihtsustada nii teose autori, esitaja kui ka kasutaja õiguste teostamist.

Kõigi muudatuste laiem eesmärk on tagada õiguskindlus ning vähendada olukordi, kus teose kasutajal tuleb varaliste õiguste omandamise kõrval küsida täiendavaid lubasid autori isiklike õiguste teostamiseks. Muudatus lihtsustab märgatavalt teoste kasutamist, aga autorid säilitavad seejuures au ja vääriskuse kaitse, kuid väheneb vajadus tegeleda korduvate nõusolekutaotlustega.

Halduskoormus võib lühikeseks ajaks suureneda nii autoritel, ettevõtjatel kui ka vabaühendustel, sest tuleb ajakohastada teose kasutamist ja varaliste õiguste omandamist puudutavaid lepinguid. Tegemist on siiski ühekordse muudatusega. Pikas perspektiivis halduskoormus väheneb, sest teoste kasutamise tingimused muutuvad selgemaks, lepingud lihtsamaks ning eraldi lubade küsimise vajadus väheneb. Seetõttu ei ole halduskoormuse tasakaalustamise reegli rakendamine vajalik.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

---

¹ Autoriõiguse seadus – RT I, 14.03.2025, 22. Edaspidi on viidatud seaduse kehtivale redaktsioonile, kui pole märgitud teisiti.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeeriumi (edaspidi JDM) õiguspoliitika osakonna intellektuaalse omandi ja konkurentsioiguse talituse (edaspidi IOT) nõunik Alex Luik (alex.luik@justdigi.ee, 57872843). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud sama osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Merike Koppel (merike.koppel@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõule eelnes huvirühmade kaasamine. 21. oktoobril 2025 korraldas IOT autoriõiguse teemalise ümarlaua, kus arutati eelnõus käsitletavaid isiklike õiguste loetelu ja isiklike õiguste teostamise teemasid. Lisaks on arutatud isiklike õiguste regulatsiooni puudutavaid küsimusi Riigikantslei juurde moodustatud Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni poliitika nõukogus (kuni 30.09.2025 Teadus- ja Arendusnõukogu, vt nt 23.09.2025 toimunud nõukogu kohtumise protokoll: [Dokument: Teadus- ja Arendusnõukogu istung](#)).

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõukohase seadusega muudetakse autoriõiguse seaduse redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 14.03.2025, 22.

Eelnõu on kooskõlas Berni konventsiooni² ning WIPO esitus- ja fonogrammilepinguga³.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

2. Seaduse eesmärk

Autoriõiguse seaduse kehtiv süsteem eristab isiklikke ja varalisi õigusi, kuid mitu isiklikku õigust – teose muutmise, lisade ja parandamise õigus – ja varalise töötlemise õigus kattuvad. See tekitab õigusselgusetust nii autoritele kui ka teoste kasutajatele ning põhjustab ebajärjekindlat praktikat eri sektorites (audiovisuaalne tootmine, kirjastamine, teadusasutused).

Seaduse eesmärk on täpsustada isiklike ja varaliste õiguste loetelusid, loetleda tavapärane teose muutmise õigus varaliste õiguste seas, säilitades samal ajal autori ja esitaja au ja väärikuse kaitse ning luua selge mehhanism isiklike õiguste teostamiseks nõusoleku instituudi kaudu.

2.1. Kehtiva õiguse muudatused

2.1.1. Kehtiv kord ja selle puudused

Ülevaade Eestis kehtivast isiklike õiguste kataloogist

Autoriõiguses välja kujunenud põhimõtte järgi eeldatakse, et teose autoril on isiklikud ja majanduslikud huvid oma teost kasutada, sama põhimõtte kehtib ka esitajate puhul. Seetõttu eristatakse autori isiklikke ja varalisi ainuõigusi oma teost kasutada. Varaliste õiguste kaudu saab autor tulu teenida, õigusi litsentseerides või üle andes. Isiklikud õigused on seevastu lahutamatult seotud autori isikuga ja neid ei saa võõrandada. Kui autor loob AutÕS § 4 lg 2 mõttes teose, tekivad autorile vahetult ja algusest peale ehk teose loomise (AutÕS § 7 lg 1) hetkest vastavalt AutÕS § 28 lg-le 1 isiklikud õigused (AutÕS § 12 lg 1) ja varalised õigused (AutÕS § 13 lg 1). Erandina

---

² Berni kirjandus- ja kunsteoste kaitse konventsioon – RT II 1994, 16, 49

³ Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni esitus- ja fonogrammileping – RT II 2006, 14, 40

üldreeglist on AutÕS § 32 lg-tes 1 ja 6 (töö- või teenistussuhe) ning AutÕS § 33 lg-s 2 (audiovisuaalne teos) sätestatud varaliste õiguste eeldatav üleminek, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti. Autorile seaduse alusel tekkiv monopolilaadne seisund annab autorile ainuõiguse ise teost kasutada ning lubada või keelata teisel isikul teost kasutada (AutÕS § 46 lg 1). Varalisi õigusi võib loovutada (AutÕS § 46 lg 1), anda liht- või ainu- või all-litsentse, aga isiklikud õigused ei ole üleantavad (AutÕS § 11 lg 2).

Autori varaliste õiguste kataloog on sätestatud AutÕS § 13 lg 1 p-des 1–11, loetelu sisaldab 11 spetsiifilist autorile kuuluvat varalist õigust. Esitaja varaliste õiguste kataloogis on 8 spetsiifilist ainuõigust (AutÕS § 67 lg 2). Varaliste õiguste kataloogid on kaupade ja teenuste vaba liikumise ühtlustamise eesmärgil harmoneeritud rahvusvahelise õiguse lepingutega (nt Berni konventsioon, TRIPS leping⁴) ja EL-i õigusaktidega.⁵

Autori isiklike õiguste kataloog on sätestatud AutÕS § 12 lg 1 p-des 1–9 ja loetelus on 9 spetsiifilist autorile kuuluvat isiklikku õigust ning esitaja isiklike õiguste kataloogis on 4 spetsiifilist ainuõigust (AutÕS § 66). Isiklike õiguste kataloogid kehtestati AutÕS-i algtekstis⁶ ja on püsinud muutumatuna algteksti jõustumisest 12.12.1992.⁷ Algtekstile lisatud seletuskirjas on mainitud, et eelnõu põhineb Berni konventsiooni 1971. a Pariisi redaktsioonil, väljatöötamisel on konkreetse allikana märgitud ka Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) 1991. a autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste näidisseadust.⁸ Eelnõu seletuskirjas on mainitud, et autorile antakse ulatuslik isiklike ja varaliste õiguste kataloog.⁹ Lisaks on otseselt arvestatud kaasaja rahvusvaheliste standarditega, mh on märgitud, et seaduse jõustumisel on Eestil taas võimalik liituda Berni konventsiooniga.¹⁰ Eelnõu koostamise töögrupi juht on tagantjärele maininud, et algteksti väljatöötamisel võeti paljuski eeskuju Põhjamaades ja Mandri-Euroopas levinud *droit d'auteur*'i käsitusest. Sellest johtuvalt on kavandatava muudatuse puhul analüüsitud just Põhjamaade ja Mandri-Euroopa seaduseid, millest AutÕS-i algteksti koostamisel eeskuju võeti.

Rahvusvahelisest õigusest tulenev isiklike õiguste miinimumstandard

Erinevalt varalistest õigustest, mis on suurel määral ühtlustatud rahvusvahelisel ja EL-i tasandil, ei ole isiklikud õigused niivõrd harmoneeritud. EL-i *acquis*, mis harmoneerib autoriõigust kaupade ja teenuste vaba liikumise eesmärgil, isiklike õigusi ei ühtlusta. Autori ja esitaja isiklike õiguste kataloogide miinimumstandard tuleneb rahvusvahelisest õigusest. Autori isiklike õiguste kaitse miinimumstandard on seatud Berni konventsiooni art 6bis lg-s 1, mis näeb ette kaks spetsiifilist ainuõigust:

- 1) õigus nõuda autorsust teosele (ingl *right of paternity*);
- 2) õigus vaidlustada nimetatud teose mistahes moonutamine, lühendamine või muu muutmine või teose väärtust kahandav muu tegevus, mis haavab autori au ja väärikust (ingl *right of integrity*).

---

⁴ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping – RT II 1999, 22, 123

⁵ Autoriõigust käsitleva EL-i *acquis communautaire* ehk EL-i *acquis* leiab veebisaidilt <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/copyright-legislation>

⁶ Autoriõiguse seadus – RT 1992, 49, 615

⁷ AutÕS § 12 pealkirjast kustutati hiljem sõna „mittevaralised“.

⁸ Autoriõiguse seaduse eelnõu seletuskiri lk 2.

⁹ Pisuke, H. (2002). Building a National Intellectual Property Protection System. Stockholm Institute for Scandinavian Law, lk 135. <https://scandinavianlaw.se/pdf/42-9.pdf>

¹⁰ Autoriõiguse seaduse eelnõu seletuskiri, lk 3.

Esitaja isiklike õiguste kaitse miinimumstandard on sätestatud WIPO esitus- ja fonogrammilepingu art 5 lg-s 1, mis näeb ette kaks spetsiifilist ainuõigust:

- 1) õigus nõuda oma elavat häält sisaldavate kuuldavate esituste või fonogrammidele salvestatud esituste puhul oma nimetamist nende esituste esitajana, välja arvatud juhul, kui nimetamata jätmine on tingitud esituse kasutusviisist (ingl *right of paternity*);
- 2) õigus protestida oma esituste mis tahes moonutamiste või muude muutmiste vastu, mis kahjustaksid tema mainet (ingl *right of integrity*).

Teisisõnu on nii autorite kui ka esitajate puhul rahvusvaheliselt ühtlustatud kaks isiklikku ainuõigust. Nii autoritel kui ka esitajatel peab olema õigus teose või esituse autorsusele ja õigus vaidlustada au ja väärikust või mainet kahjustavaid muudatusi teoses või esituses. Kuna Eesti on mõlema konventsiooni osalisriik, peab ta lähtuma miinimumstandardist ja kehtestama nii autorite kui ka esitajate kaitseks vähemalt neid ainuõigusi sisaldavad isiklike õiguste kataloogid. Osalisriikide isiklike õiguste kataloogide pikkus ja sisu varieerub, nagu allpool võrdlusriikide analüüsist selgub.

Väärrib tähelepanu, et kuigi EL-i õigus isiklike õigusi iseenesest otseselt ei ühtlusta, on EL-i õigusel üks konkreetne mõju Eesti isiklike õiguste kataloogi spetsiifikat arvestades. Arvutiprogrammide direktiivi¹¹ art 4 lg 1 p b näeb ette, et arvutiprogrammi autori ainuõiguste hulgas on arvutiprogrammi „kohandamine, korrastamine või muul moel muutmine“. Seega EL-i õigus ühtlustab teose muutmise õigust arvutiprogrammide puhul. Liikmesriigid peavad muutmise õiguse lisama ainuõiguste hulka ning ühes sellega võtma üle direktiivis sisalduvad ainuõiguste piirangud. EL-i *acquis* eesmärkidest ei saa tuletada, et arvutiprogrammide muutmise õigus peab kindlasti isiklike õiguste kataloogis olema, see võib olla ka varaliste õiguste loetelus. Eestis on teose muutmise õigus loetletud isiklike õiguste kataloogis ja see õigus on nii arvutiprogrammide autoritel kui ka kõikide muude teoste autoritel. Allpool on analüüsitud, missugune mõju on asjaolul, et EL-i üleselt harmoneeritud arvutiprogrammide muutmise õigus on nimetatud Eestis isiklike õiguste kataloogis.

Võrdlus mõnes muus riigis kehtiva isiklike õiguste kataloogiga

AutÕS-i algteksti koostajad on maininud, et seaduse kujundamisel võeti eeskuju Põhjamaade ja Mandri-Euroopa riikide vastavatest seadustest. Järgnevalt on toodud isiklike õiguste kataloogide näiteid neist Põhjamaadest ja Mandri-Euroopa riikidest, millest AutÕS-i algteksti koostajad võisid lähtuda. Sealhulgas tuuakse näiteid Prantsusmaalt kui *droit d'auteur*'i põhimõttest tugevalt lähtuvast riigist, Saksamaalt, EL-i liikmesriikideks olevatest Põhjamaadest ja ka teistest EL-i liikmesriikidest. Väljaspool EL-i asuvaid riike on vajaduspõhiselt mainitud, aga üksnes EL-i liikmesriikidele kohaldub kõrgetasemeline kaitse EL-i *acquis*'na, mistõttu võrdlev analüüs keskendub just EL-i liikmesriikidele.

Prantsusmaa autoriõiguse seaduses¹², mis on üks autorikesksemaid ja lähtub tugevalt *droit d'auteur*'i käsitusest, on sätestatud:

- 1) autoril on õigus oma [autori]nimele, [teose] autorsusele ja teose austamisele¹³;

---

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/24/EÜ, 23. aprill 2009, arvutiprogrammide õiguskaitse kohta, ELT L 111, 05.05.2009, lk 16–22.

¹² Code de la propriété intellectuelle. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069414/

¹³ Artikkel L121-1 lg 1, pr *l'auteur jouit du droit au respect de son nom, de sa qualité et de son oeuvre*.

- 2) ainult autoril on õigus oma teost avalikustada¹⁴;
- 3) olenemata varaliste õiguste loovutamisest, säilib autoril ka pärast teose avaldamist õigus nõuda teose kasutajalt teose tagasi võtmist¹⁵;
- 4) audiovisuaalse teose puhul nõuavad kõik muudatused selles [lõplikus] versioonis, mis hõlmavad mis tahes elemendi lisamist, kustutamist või muutmist, esimeses lõigus nimetatud isikute [režissööri, võimalike kaasautorite ja produtsendi] nõusolekut¹⁶;
- 5) kui üks autoritest keeldub lõpuni viimast oma panust audiovisuaalsesse teosesse või ei saa seda vääramatu jõu tõttu teha, ei saa ta takistada juba valminud osa kasutamist. Tal säilib õigus oma panuse autorsusele ja tal on sellest tulenevad õigused¹⁷;
- 6) kui lepinguga ei ole tarkvara autori jaoks sätestatud soodsamat tingimust, ei tohi tarkvara autor: 1) vastu vaielda tarkvara muutmisele artikli L122-6 punktis 2 nimetatud õiguste omandaja poolt, kui see ei kahjusta tema au ega mainet; 2) kasutada oma tagasivõtmise õigust¹⁸.
- 7) artikli L111-1 kolmandas lõigus nimetatud ja oma töökohustusi täites või saadud juhiste alusel teose loonud töötaja (*agent* õigust teose avaldamiseks teostatakse vastavalt talle töötajana tegutsedes kehtivatele reeglitele ja sellistele eeskirjadele, mis reguleerivad tema tööandja kui avaliku sektori asutuse organisatsiooni ülesehitust, toimimist ja tegevust. Töötaja ei tohi: 1) vastu vaielda teose muutmisele, mille on teenistuse huvides otsustanud hierarhilist võimu teostav asutus, kui see muutmine ei kahjusta tema au ega mainet; 2) kasutada oma tagasivõtmise õigust, välja arvatud juhul, kui hierarhilist võimu teostav asutus on sellega nõus¹⁹;
- 8) ainult autoril on õigus koondada oma artiklid ja kõned kogumikuks ning need avaldada või anda luba nende avaldamiseks sellisel kujul.²⁰

Prantsuse õiguses on sätestatud järgmised esitaja õigused:

- 1) esitajal on õigus oma [esitaja]nime, [esituse] autorsuse ja esituse austamisele.²¹

---

¹⁴ Artikkel L121-2 lg 1, pr *l'auteur a seul le droit de divulguer son oeuvre*.

¹⁵ Artikkel L121-4 lg 1, pr *nonobstant la cession de son droit d'exploitation, l'auteur, même postérieurement à la publication de son oeuvre, jouit d'un droit de repentir ou de retrait vis-à-vis du cessionnaire*.

¹⁶ Artikkel L121-5 lg 1, pr *toute modification de cette version [version définitive] par addition, suppression ou changement d'un élément quelconque exige l'accord des personnes mentionnées au premier alinéa [le réalisateur, les coauteurs et le producteur]*.

¹⁷ Artikkel L121-6, pr *si l'un des auteurs refuse d'achever sa contribution à l'oeuvre audiovisuelle ou se trouve dans l'impossibilité d'achever cette contribution par suite de force majeure, il ne pourra s'opposer à l'utilisation, en vue de l'achèvement de l'oeuvre, de la partie de cette contribution déjà réalisée. Il aura, pour cette contribution, la qualité d'auteur et jouira des droits qui en découlent*.

¹⁸ Artikkel L121-7, pr *sauf stipulation contraire plus favorable à l'auteur d'un logiciel, celui-ci ne peut: 1° S'opposer à la modification du logiciel par le cessionnaire des droits mentionnés au 2° de l'article L. 122-6, lorsqu'elle n'est préjudiciable ni à son honneur ni à sa réputation ; 2° Exercer son droit de repentir ou de retrait*.

¹⁹ Artikkel L121-7-1, pr *le droit de divulgation reconnu à l'agent mentionné au troisième alinéa de l'article L. 111-1, qui a créé une oeuvre de l'esprit dans l'exercice de ses fonctions ou d'après les instructions reçues, s'exerce dans le respect des règles auxquelles il est soumis en sa qualité d'agent et de celles qui régissent l'organisation, le fonctionnement et l'activité de la personne publique qui l'emploie. L'agent ne peut : 1° S'opposer à la modification de l'oeuvre décidée dans l'intérêt du service par l'autorité investie du pouvoir hiérarchique, lorsque cette modification ne porte pas atteinte à son honneur ou à sa réputation ; 2° Exercer son droit de repentir et de retrait, sauf accord de l'autorité investie du pouvoir hiérarchique*.

²⁰ Artikkel L121-8, pr *l'auteur seul a le droit de réunir ses articles et ses discours en recueil et de les publier ou d'en autoriser la publication sous cette forme*.

²¹ Artikkel L121-2, pr *l'artiste-interprète a le droit au respect de son nom, de sa qualité et de son interprétation*.

Prantsuse õiguses sätestatud ainuõigus „[autori/esitaja]nime, [teose/esituse] autorsuse ja teose/esituse austamisele“ ei sarnane Berni konventsiooni 6bis artiklis sätestatud õigustega, ei viita otseselt teose moonutamisele ega sellega seoses autori au ja väärkuse kaitsele. Prantsusmaa kohtupraktika kohaselt võib õiguse teose puutumatusele jagada kaheks. Esiteks seisneb see õigus kaitstes selle eest, et teos säiliks füüsiliselt muutmata kujul. Teiseks on autoril õigus, et teose „vaim“ jääks teose kasutamise korral puutumatuks, st et teost ei kasutataks viisil või kontekstis, mida autor ei pidanud silmas.²²

Saksa autoriõiguse seaduses²³ sätestatud autori isiklike õiguste kataloog on järgmine:

- 1) autoril on õigus otsustada, kas ja kuidas tema teos avalikustatakse²⁴;
- 2) autoril on õigus avaldada või kirjeldada oma teose sisu, seni kuni teose olulist osa või kirjeldust ei ole avaldatud tema nõusolekuta²⁵;
- 3) autoril on õigus tunnustamisele teose autorina. Autoril on õigus määrata, kas teosel on autori tähistus ja millist tähistust kasutada²⁶;
- 4) autoril on õigus keelata oma teose moonutamist või muud kahjustamist, mis tõenäoliselt ohustab tema õiguspäraseid intellektuaalseid (*geistigen*) või isiklikke huve teose suhtes²⁷.

Saksa õiguses on sätestatud järgmised esitaja õigused:

- 1) esitajal on õigus oma tunnustamisele teose esitajana. Esitajal on õigus määrata, kas esitusel on esitaja tähistus ja millist tähistust kasutada²⁸;
- 2) kui mitu esitajat on esitust ühiselt esitanud ja igaühe nimetamine nõuab ebaproportsionaalselt suurt pingutust, saavad nad üksnes nõuda nimetamist esitajate rühmana. Kui esitajate rühmal on valitud esindaja, on ainult temal õigus esindada rühma kolmandate isikute ees. Kui rühmal ei ole sellist esindajat, võib vastavat õigust kasutada ainult rühma juht või sellise juhi puudumisel esindaja, kelle peab rühm valima. Esitaja õigus olla isiklikult nimetatud jääb erihuvi korral muutmata²⁹;
- 3) esitajal on õigus keelata oma esituse moonutamist või muud kahjustamist, mis tõenäoliselt ohustab tema mainet või staatust esitajana. Kui mitu esitajat on esinenud koos, peavad nad oma õiguste kasutamisel üksteist asjakohaselt arvestama.³⁰

---

²² Adeney, E. (2006). The Moral Rights of Authors and Performers. An International and Comparative Analysis. Oxford: Oxford University Press, lk 181–182.

²³ Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte. <https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/index.html>

²⁴ UrgH § 12 lg 1, sks *der Urheber hat das Recht zu bestimmen, ob und wie sein Werk zu veröffentlichen ist.*

²⁵ UrgH § 12 lg 2, sks *dem Urheber ist es vorbehalten, den Inhalt seines Werkes öffentlich mitzuteilen oder zu beschreiben, solange weder das Werk noch der wesentliche Inhalt oder eine Beschreibung des Werkes mit seiner Zustimmung veröffentlicht ist.*

²⁶ UrgH § 13, sks *der Urheber hat das Recht auf Anerkennung seiner Urheberschaft am Werk. Er kann bestimmen, ob das Werk mit einer Urheberbezeichnung zu versehen und welche Bezeichnung zu verwenden ist.*

²⁷ UrgH § 14, sks *der Urheber hat das Recht, eine Entstellung oder eine andere Beeinträchtigung seines Werkes zu verbieten, die geeignet ist, seine berechtigten geistigen oder persönlichen Interessen am Werk zu gefährden.*

²⁸ UrgH § 74 lg 1, sks *der ausübende Künstler hat das Recht, in Bezug auf seine Darbietung als solcher anerkannt zu werden. Er kann dabei bestimmen, ob und mit welchem Namen er genannt wird.*

²⁹ UrgH § 74 lg 2, sks *haben mehrere ausübende Künstler gemeinsam eine Darbietung erbracht und erfordert die Nennung jedes einzelnen von ihnen einen unverhältnismäßigen Aufwand, so können sie nur verlangen, als Künstlergruppe genannt zu werden. Hat die Künstlergruppe einen gewählten Vertreter (Vorstand), so ist dieser gegenüber Dritten allein zur Vertretung befugt. Hat eine Gruppe keinen Vorstand, so kann das Recht nur durch den Leiter der Gruppe, mangels eines solchen nur durch einen von der Gruppe zu wählenden Vertreter geltend gemacht werden. Das Recht eines beteiligten ausübenden Künstlers auf persönliche Nennung bleibt bei einem besonderen Interesse unberührt.*

³⁰ UrgH § 75, sks *der ausübende Künstler hat das Recht, eine Entstellung oder eine andere Beeinträchtigung seiner Darbietung zu verbieten, die geeignet ist, sein Ansehen oder seinen Ruf als ausübender Künstler zu gefährden. Haben*

Saksamaal on isiklik puutumatuse (*integrity*) õigus seotud nii autorite kui ka esitajate puhul au ja väärrikusega, lähtudes Berni konventsiooni art 6bis lg-st 1.

Soome autoriõiguse seaduses on sätestatud järgmised isiklikud õigused:

- 1) kui teosest tehakse koopiat või teos tehakse tervikuna või osaliselt üldsusele kättesaadavaks, tuleb autorit tunnustada heade tavade kohaselt³¹;
- 2) teost ei tohi muuta ega üldsusele kättesaadavaks teha viisil või kontekstis, mis kahjustab autori kirjanduslikku või kunstilist mainet või isikupära.³²

Soomega sarnase ulatusega isiklikud õigused on sätestatud Taani³³ ja Rootsi³⁴ seadustes. Puutumatuse (*integrity*) õigus tugineb Põhjamaades Berni konventsiooni art 6bis lg-le 1, see on seotud au ja väärrikuse kahjustamisega. Esitajale kehtivad samad isiklikud õigused nagu autorilegi³⁵. Seejuures on üldine töötlemise ja muutmise õigus loetletud autori varaliste õiguste seas. Nt Soomes on varaliste õiguste all nimetatud autori õigust teost kasutada „muudetuna või muutmatusena, tõlgitult või töödeldult“ (*muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana*³⁶) ning Rootsis ja Taanis on sama süsteem. Muutmise õiguse puhul on Soome seaduses erisäte arhitektuuriteoste kohta, mis näeb ette, et omanik võib ehitist ja selle osi (*käyttösine*) muuta autori loata, kui see on tehnilistel või praktilistel põhjustel vajalik.³⁷

Võrdlusriikide vastavates seadustes on Saksamaa ja Põhjamaade näitel lähtutud teose või esituse muutmise puhul Berni konventsiooni art 6bis lg-st 1 ning WIPO esitus- ja fonogrammilepingu art 5 lg-st 1 ning autori ja esitaja puutumatuse (*integrity*) õigus on seostatud au ja väärrikuse kahjustamisega. Selliseid näiteid leiab ka muudest EL liikmesriikidest³⁸. Erandina on Prantsusmaal sätestatud õigus teose austamisele ulatuslikum ja hõlmab ka selliseid muudatusi, mis ei kahjusta au ja väärrikust. Prantsusmaal on üldreeglis ette nähtud erandid arvutiprogrammi autorite ja *agent*’ide suhtes, kes ei või olla vastu teose muutmisele õiguste omandaja poolt, kui lepinguga ei ole ette nähtud teisiti. Erandina võib välja tuua ka Madalmaad³⁹, kus teose muutmise õigus on loetletud

---

mehrere ausübende Künstler gemeinsam eine Darbietung erbracht, so haben sie bei der Ausübung des Rechts aufeinander angemessene Rücksicht zu nehmen.

³¹ Soome autoriõiguse seaduse § 3 lg 1, sm k *kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on tekijä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii.* https://www.finlex.fi/en/legislation/1961/404?language=fin#chp_1_sec_3.

³² Soome autoriõiguse seaduse § 3 lg 2, sm k *teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, älköönkä sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.*

³³ Taani autoriõiguse seaduse § 3. <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2023/1093>

³⁴ Rootsi autoriõiguse seaduse § 3. <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/129586>

³⁵ Vt Taani autoriõiguse seaduse § 65 lg 6, mis sätestab, et § 3 kohaldub *mutatis mutandis* esitajatele; Rootsi autoriõiguse seaduse § 45 lg 3.

³⁶ Soome autoriõiguse seaduse § 2 lg 1, sm *tekijänoikeus tuottaa, jäljempänä säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.*

³⁷ Soome autoriõiguse seaduse § 25e, sm *Rakennusta ja käyttöesineitä saa omistaja tekijän luvatta muuttaa, mikäli teknilliset tai tarkoituksenmukaisuussyyt sitä vaativat.*

³⁸ Mh Leedu autoriõiguse seaduse § 14. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/asr>, Iiri autoriõiguse seaduse art 109, <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2000/act/28/enacted/en/print#sec109>

³⁹ Art 25 lg 1 p c, holl *het recht zich te verzetten tegen elke andere wijziging in het werk, tenzij deze wijziging van zodanige aard is, dat het verzet zou zijn in strijd met de redelijkheid.* <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/17868>

isiklike õiguste seas, aga kus autor ei saa siiski vastu olla sellistele muudatustele, mille keelamine oleks ebamõistlik. Itaalia autoriõiguse seaduses lähtub isiklik puutumatuse (*integrity*) õigus Berni konventsiooni art 6bis lg-st 1 ja on seotud au ja väärkuse kahjustamisega.⁴⁰ Arhitektuuriteoste puhul on seatud erand, autor ei saa olla vastu muudatustele, mis osutuvad vajalikuks teose realiseerimise käigus või juba realiseeritud teose puhul.⁴¹

Eesti õiguses sätestatud isiklike ja varaliste õiguste kataloogide kattuvus

Üldiselt on autori ainuõiguste kataloogid, nii isiklike kui ka varaliste õiguste puhul, üles ehitatud selliselt, et iga spetsiifiline ainuõigus kaitseb autorit mingi konkreetse, piiritletud ja eristatava tegevuse eest. Isiklikud ja varalised õigused on teineteisega seotud, aga kaitsevad autori huvide eri tahke. Varalised õigused peaks võimaldama autoril õigusi loovutada, anda ainu- ja lihtlitsentse ning selle kaudu tulu teenida. Seevastu emotsionaalseid ja hingelisi vajadusi⁴² peaks kaitsma isiklikud õigused. Kui varalised ja isiklikud õigused kattuvad, võib sellel olla autori ja kasutaja jaoks mitmeid ebasoodsaid mõjusid. Järgnevalt on analüüsitud Eesti isiklike ja varaliste õiguste katalooge, et välja selgitada, millises aspektis isiklikud ja varalised õigused kattuvad. Isiklikest õigustest on analüüsitud teose muutmise õigust, teosele teiste teoste lisamise ja teose muul viisil täiendamise õigust, mis samuti puudutab teose muutmist. Varalistest õigustest on analüüsitud teose töötlemise õigust. Kui isiklikud ja varalised õigused mingil määral kattuvad, võivad autorite ja teose kasutajate huvid olla ohustatud, mille tõttu võib olla vaja kehtivat korda muuta.

Esiteks sätestab AutÕS § 12 lg 1 p 3 teose muutmise õiguse, mis annab autorile õiguse:

teha ise või lubada teha teistel isikutel teoses endas, tema pealkirjas (nimetuses) või autorinime tähistuses mis tahes muudatusi ning õigus vaidlustada ilma autori nõusolekuta tehtud muudatusi.

Tasub tähele panna, et säte annab autorile õiguse teha „mis tahes muudatusi“ nii teoses ja pealkirjas kui ka autorinime tähistuses. Samuti on autoril õigus lubada teistel muudatusi teha ja vaidlustada nõusolekuta tehtud muudatusi. Sätte kohaldamisala kindlakstegemisel tuleb lähtuda sellest, mida kätkeb endas sättes viidatud väljend „mis tahes muudatus“. Autoriõigus oma olemuselt kaitseb autori intellektuaalse tegevuse tulemusena loodud teose⁴³ konkreetset väljendusvormi ja mitte abstraktselt teost ennast, vaid autori spetsiifilisi huve tema loometöö tulemuse kasutamisele.⁴⁴ Kaitstakse teose konkreetset väljendusvormis fikseeritud autoripoolseid loomingulisi valikuid, aga kui tulemuse saavutamisel tehtud valikud olid üksnes tehnilised ja resultaadis isikupära ei

---

⁴⁰ Itaalia autoriõiguse seaduse art 20 lg 1, *it indipendentemente dai diritti esclusivi di utilizzazione economica dell'opera, previsti nelle disposizioni della sezione precedente, ed anche dopo la cessione dei diritti stessi, l'autore conserva il diritto di rivendicare la paternita' dell'opera e opporsi a qualsiasi deformazione, mutilazione od altra modificazione, ed a ogni atto a danno dell'opera stessa, che possano essere di pregiudizio al suo onore o alla sua reputazione.* <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21564>

⁴¹ Itaalia autoriõiguse seaduse art 20 lg 2, *it tuttavia nelle opere dell'architettura l'autore non puo' opporsi alle modificazioni che si rendessero necessarie nel corso della realizzazione. Del pari non potra' opporsi a quelle altre modificazioni che si rendesse necessario apportare all'opera gia' realizzata. Pero' se all'opera sia riconosciuta dalla competente autorita' statale importante carattere artistico spetteranno all'autore lo studio e l'attuazione di tali modificazioni.*

⁴² nt J. G. Herder on öelnud: „Iga raamatut peaks saama vaadelda kui elava inimhinge jäljendit (*Abdruck*).“ (Herder, J. G. (1778). Vom Erkennen und Empfinden der menschlichen Seele: Bemerkungen und Träume. Riia: Hartknoch, lk 56).

⁴³ Teos on EL-i õiguse autonoomne mõiste ja seda tuleb tõlgendada ühetaoliselt, vt Euroopa Kohtu 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, p-d 27 ja 28.

⁴⁴ vt ka Bently, L. *et al.* (2022). Intellectual Property Law, 6th Edition. Oxford: Oxford University Press, lk 62–65.

peegeldu, ei ole see teosena kaitstud.⁴⁵ Autorile kuuluva teose muutmise ainuõiguse sisustamisel tuleks lähtuda autoriõiguse kaitse esemest, s.o autori huvidest, et teose loomisel autori tehtud loomingulisi valikuid austataks ja teose konkreetne väljendusvorm oleks selline ja jääks selliseks, nagu autor teose loomisel silmas pidas. Teose muutmise ainuõiguse alla kuuluvad sellised tegevused, mis avaldavad mingit moodi mõju autori tehtud loomingulistele valikutele⁴⁶ ehk mis mõjutavad teose konkreetset väljendusvormi⁴⁷.

Isiklikku teose muutmise õigust ja varalist teose töötlemise õigust on varem samastatud, väites, et puutumatus õigust on rikutud siis, kui teost on töödeldud selliselt, et töötlust võiks käsitada omaette teosena.⁴⁸ Õigus teose puutumatusale kui autori isiklik õigus ja õigus teost töödelda kui autori varaline õigus kattuvad suurel määral, kuid siiski mitte täielikult. Teose töötlemise õigus seostab arranžeringud, adaptatsioonid ja muud töötlused tuletatud teose mõistega (AutÕS § 4 lg 3 p 21). See tähendab, et varalist teose töötlemise õigust teostatakse siis, kui tegevuse tulemus on algse teose töötlus. Töötlemise õigus on laia tähendusega, hõlmates mis tahes muid teose töötlusi lisaks arranžeringutele ja adaptatsioonidele, mille käigus tehakse algsest teosest tuletatud teos. Algsest teosest tuletatud teose tegemise viise on lugematu hulk, aga oluline on see, et tuletatud teost kaitstakse eraldiseisva teosena. Teose töötlemine eeldab järelikult, et selle käigus tehakse vabu ja loomingulisi valikuid, tulemus on teos, mis on algse teose töötlus (AutÕS § 35 lg 1). Teose konkreetsele väljendusvormile võidakse mõju avaldada mingeid teose elemente muutes, ümber tõstes, lisades, ära võttes. Töötlemise õigus järelikult kaitseb kõiki teose loomingulise ümbertöötamise viise, ka selliseid, kus teose ümbertöötamise käigus algse teose konkreetset väljendusvormi muudetakse. Selles seisnebki varalise töötlemise õiguse ja isikliku muutmise õiguse kattuvus. Kui loomingulisi valikuid ei tehta ja tulemuseks ei ole tuletatud teos, siis varalist töötlemise õigust ei teostata.

Võrdluseks: teose puutumatus õigus kaitseb ka muudatusi pealkirja ja autorinime tähistuses. On kaheldav, kas nt autorinime tähistust muutes või pealkirjas mõnd sõna kustutades tehakse alati selliseid vabu ja loomingulisi valikuid, et tulemusena tekib omaette teos. Näiteks avaldatakse raamat, aga trükikoja tegevuse tõttu jääb raamatu kaheosalisest pealkirjast teine osa märkimata.

---

⁴⁵ Euroopa Kohtu 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, p-d 26–27.

⁴⁶ Näiteks: 1) kirjandusõpetaja parandab õpilaste kirjandeid ja lisab kirjavahemärke, kirjandite „muutmine“ ortograafiaeeglitele vastavaks ei pruugi veel muuta teose konkreetset väljendusvormi, mistõttu see ei pruugi olla kaetud teose muutmise õigusega; 2) digitaalse foto konverteerimine teise laiendiga vormingusse ei pruugi muuta foto enda konkreetset väljendusvormi, aga nt muusikateost mängivate muusikatooside tootmine võib olla algse teose „liigne lihtsustamine, mis ei võimalda taastada algse muusika rikkust ja tekstuuri“ ja see võib rikkuda puutumatus õigust (Cour de cassation, Chambre civile 1, 8 mars 2023, 22-13.854); 3) sarnast lähenemisviisi on käsitletud ka Saksa kohtupraktikas, kuigi sealse puutumatus õiguse rikkumiseks on vaja lisaks ära näidata, et muutmine kahjustab autori au ja väärikust: „Moonutamist või muud kahjustamist UrhG § 14 tähenduses võib eeldada, kui teose intellektuaalne ja esteetiline üldmulje (*geistig-ästhetische Gesamteindruck*) on kahjustatud, kahjustamine võib ohustada autori huve ja huvide kaalumise räägib kahjustaja kahjuks (OLG Köln GRUR 2023, 1012, 1015 - Moschee-Vordach; LG Köln ZUM-RD 2023, 224, 227; vgl. LG Berlin GRUR 2007, 964, 967). Muu kahjustamine esineb iga objektiivselt tõendatava muutuse korral autori määratud üldmuljes (OLG Köln GRUR 2023, 1012, 1015 - Moschee-Vordach; Schulze, in: Dreier/Schulze, UrhG, 7. Aufl. 2022, § 14 Rn. 10)“, vt LG Köln, Urteil vom 15.05.2025 - 14 O 442/23 p 60. <https://openjur.de/u/2525979.html>

⁴⁷ Teose muutmise õiguse mõte ei ole kaitsta teose kui abstraktse eseme terviklikkust, vaid autori intellektuaalset ja isiklikku huvi teose terviklikkuse vastu, et teos säiliks sellises vormis, nagu autor teose loomisel silmas pidas. Seetõttu tuleb ainuõigusega kaetud muutmiseõiguse all mõelda igasuguseid muutusi, kui neil muudatustel on mõju teose konkreetsele väljendusvormile, vt ka Wandtke & Ostendorff (2021), lk 98.

⁴⁸ Nt Härmand, K. (2006). Magistratöö. Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kohtupraktika küsimusi Eestis ja Euroopa Liidus, lk 73 ja viidatud kirjandus. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/5c4ff2aa-3935-4d66-9c83-566136138d4c/content>

See võis olla tehniline eksitus, aga mitte selline loominguline valik, mille tagajärjeks oleks tuletatud teos. Lisaks pealkirja ja autorinime tähistuse muutmisele võib teost ennast muul viisil muutes esineda olukordi, kus ei tehta loomingulisi valikuid ja tulemuseks ei ole tuletatud teos. Näiteks digitaalse foto salvestamine kvaliteediga, mis on originaaliga võrreldes äärmiselt kehv, võib olla teose muutmine, ent mitte algse teose töötlus, kui loominguline panus puudub. Seega teose puutumatus õigus katab ka selliseid muudatusi, mis mõjutavad küll teose välisilmet, kuid mille käigus ei tehta vabu ja loomingulisi valikuid selliselt, et tekiks tuletatud teos. Teose muutmise õiguse kohaldamisala on selle võrra laiem töötlemise õigusest. Töötlemise õigus hõlmab seevastu ka olukordi, kus tehakse esialgse teose põhjal arranžering, adaptatsioon või muu töötlus, aga algset teost ei muudeta. Näiteks luuletuse viisistamine võib olla luuletuse töötlemine⁴⁹, ent kui selle käigus ei muudeta esialgset luuletust, ei ole see algse teose muutmine.

Kui teose muutmise õiguse kohaldamisala on väga lai, on AutÕS § 12 lg 1 p-s 5 sätestatud au ja väärkuse kaitse (sellisele isiklikule õigusele vastab ingl termin *right of integrity* ehk tegelikult puutumatus õigus) kohaldamisala väga kitsas. AutÕS § 12 lg 1 p 5 rikkumine on seotud nt teose moonutamisega⁵⁰, aga ka muul viisil teose muutmise, kuid ainuüksi siis, kui tegevuse tagajärjena kahjustatakse autori au ja väärkust. Võrdluseks: AutÕS § 12 lg 1 p-s 3 sätestatud teose muutmise õiguse rikkumiseks piisab teose moonutamisest selliselt, et tegevus ei kahjusta autori au ja väärkust. Kuna AutÕS § 12 lg 1 p 3 rikkumiseks „piisab“ teose muutmise au ja väärkust kahjustamata, ei kata AutÕS § 12 lg 1 p 5 alt I ühtki elulist olukorda, mis ei oleks AutÕS § 12 lg 1 p-ga 3 kaetud. Isegi kui teose kasutamisega teoreetiliselt võidakse au ja väärkust kahjustada, saab autor tugineda AutÕS § 12 lg 1 p-le 3, mis ei eelda au ja väärkuse kahjustamise tõendamist ning millele tuginedes piisab üksnes moonutamise tõendamisest.

Teiseks sätestab AutÕS § 12 lg 1 p 4 isikliku õiguse teose lisadele, mis annab autorile õiguse:
lubada lisada oma teosele teiste autorite teoseid (illustratsioone, eessõnasid, järelsõnasid, kommentaare, selgitusi, uusi osasid jms).

Eestis kehtestatud spetsiifiline õigus teose lisadele on unikaalne, teistes EL-i liikmesriikides taoline üldiselt kohalduv teose lisadega täiendamise õigus puudub.⁵¹ Seetõttu ei ole välisriikide kohtupraktikat ja õiguskirjandust, mida võiks Eestis sätestatud teose lisadega täiendamise õiguse sisustamisel aluseks võtta. Teose lisadega täiendamise õigus seondub oma olemuselt autoriõiguse kaitse objektiga ehk teose konkreetse väljendusvormiga.⁵² Teose lisadega täiendamise õigus peaks seega tähistama midagi, mis avaldab mõju algse teose väljendusvormile. Kui teise autori teose lisamine selle sõna laiemas tähenduses algse teose väljendusvormile mingit mõju ei avaldata, ei saa sellist tegevust mõista AutÕS-i mõttes lisadega täiendamise õiguse teostamisena.⁵³

---

⁴⁹ Luuletus kohandatakse ehk adapteeritakse sel juhul muusikateoseks.

⁵⁰ Teose moonutamise all võiks mõista teose muutmist selliselt, et teose olulisi omadusi kahjustatakse või rüvetatakse, vt ka Wandtke, A.A., Ostendorff, S. (2021). *Urheberrecht* (8. vlj). De Gruyter, lk 98.

⁵¹ Seletuskirja koostajale teadaolevalt üldine õigus lisadele siiski puudub, erand on nt Prantsusmaa, kus on kehtestatud spetsiifiliselt AV teoste puhul „täiendamise“ (*addition*) õigus; vt ka UK CDPA art 80 (2) (a), mis sätestab „treatment“ all ka „addition“ ehk täiendamise, kuid see on siiski seotud terminiga „derogatory treatment“ ja eraldiseisvat, au ja väärkust mittekahjustavat, teose lisadega täiendamise õigust ei ole sätestatud.

⁵² Vt viide 44.

⁵³ Nt sättes olevas näitlikus loetelus on ka „kommentaari, selgituste lisamine“. Kui lisada nt veebis avaldatud artikli alla kommentaar, siis ei pruugi see iseenesest mõjutada algse teose konkreetset väljendusvormi, sama kehtib nt kunstigaleriis teosele selgitava teksti lisamise korral. Teisest küljest, nt raamatu illustreerimine ehk illustratsioonide lisamine raamatusse teksti vahele tõenäoliselt mõjutab teose konkreetset väljendusvormi.

Õigus teose lisadele kattub suurel määral teose muutmise õigusega. Käsitades teose konkreetset väljendusvormi ühe tervikuna, muutub teose konkreetne väljendusvorm tervikuna olukorras, kus teosele lisatakse mingeid elemente. Seega kui teosele lisatakse elemente (teisi teoseid), nii et algse teose kui terviku konkreetne väljendusvorm muutub, siis teost mitte ainult ei täiendata lisadega, vaid seda ka muudetakse⁵⁴. Muutmise õigus on üldisem ja hõlmab ka selliseid muudatusi, mille käigus ei lisata teise autori teoseid. Lisadega täiendamise õigus on kitsam, kuna hõlmab vaid selliseid muudatusi, mille käigus teosele lisatakse teise autori teos.

Kolmandaks sätestab AutÕS § 12 lg 1 p-s 7 õiguse teose täiendamisele, mis annab autorile õiguse: *oma avalikustatud teost täiendada ja parandada*.

Õigus täiendamisele (ja parandamisele) on samuti Eesti õiguses eriline, võrdlusriikides sellist isiklikku õigust ei esine. Õigus teose täiendamisele tekib ainult avalikustatud (AutÕS § 8 lg 1) teosele, teost täiendatakse autori enda kulul ja autor on kohustatud hüvitama kahju, mis tekib isikul, kes teost kasutas (AutÕS § 12 lg 2). Täiendamise ja parandamise õigus kaitseb selliseid täiendamis- ja parandamisi, mis avaldab mõju teose konkreetsele väljendusvormile.⁵⁵ Teose täiendamisel, nt uute osadega, avaldatakse mõju teose konkreetsele väljendusvormile, mille kaudu teost muudetakse. Teose parandamisel, nt maali mingi koha üle maalimisel teost samuti muudetakse. Need tegevused on hõlmatud muutmise õigusega. Ilmselt on täiendamise ja parandamise õigus siiski mõnevõrra kitsam kui muutmise õigus, mis on üldisem ja hõlmab mis tahes muudatusi. Täiendamise ja parandamise korral teost kas täiendatakse või parandatakse konkreetsema eesmärgiga – tegevuse tulem peaks olema täiendatud või parandatud teos.

Kolme isikliku õiguse: teose muutmise õiguse (p 3), lisadega täiendamise õiguse (p 4) ja selle muul viisil täiendamise õiguse (p 7) kohaldamisala analüüs ning võrdlus varalise töötlemisõigusega (p 5) näitas õiguse kattuvust kahel moel. Esiteks kattub isiklik puutumatus õigus varalise töötlemisõigusega. Teiseks kattuvad omavahel teose muutmise õigus, lisadega täiendamise õigus ja selle muul viisil täiendamise õigus. Kehtiv kord tekitab mitmesuguseid õiguslikke probleeme, mis omakorda põhjustavad praktilisi probleeme. Ülevaade praktilistest probleemidest on esitatud allpool.

Põhiline õiguslik probleem seisneb õigusselguse puudumises selles, millisel juhul ja milliste tegevuste jaoks on teose kasutamisel vaja autori luba üksnes varaliste õiguste teostamiseks ning millistel juhtudel on vaja luba ka isiklike õiguste teostamiseks. Kui tuua näiteks varaliste õiguste loovutamine või ainulitsents, omandab isik autorilt kõik varalised õigused või ainulitsentsi varaliste õiguste teostamiseks. Sellisel juhul on õiguste omajal õigus teostada kõiki AutÕS § 13 lg-s 1 nimetatud varalisi ainuõigusi. Sealhulgas on õiguste omajal õigus teost töödelda. Nagu varalise töötlemise õiguse analüüsist selgus, on see õigus lai ja hõlmab teose ümbertöötamist mistahes viisil, mille tulemuseks on tuletatud teos ja mille käigus võidakse teost muuta. Järelikult, kuigi varaliste õiguste omandaja saab õiguse teost töödelda, piirab töötlemise õiguse teostamist asjaolu, et isiklik muutmise õigus säilib. Varaliste õiguste omandaja peaks saama teost töödelda, ilma et seda piiraks samal ajal teose muutmise õigust. Õigusselguse suurendamise nimel tuleks kehtivat õigust muuta.

---

⁵⁴ Nt muudavad tõenäoliselt teost tervikuna ja ühtlasi teise autori teose lisamise teel raamatule uue peatüki kirjutamine, arhitektuursele teosele uue korruse juurde ehitamine ja audiovisuaalsele teosele taustmuusika lisamine.

⁵⁵ Nt muusikateose autor soovib täiendada avalikustatud laulu uue salmiga, maaliteose autor soovib parandada pintsliööd maalil, mis on juba nt oksjonil maha müüdud, populaarteadusliku raamatu autor soovib täiendada juba avaldatud raamatut uute teaduslike avastuste analüüsiga.

Lisaks eeltoodule toob kehtiv kord kaasa õiguslikke probleeme seoses vabakasutuse eranditega. AutÕS-i IV peatükis sätestatud nn vabakasutuse erandid nimelt piiravad autori varalisi õigusi, vt IV peatüki pealkiri ja AutÕS § 17, aga mitte isiklike õigusi. Sellega seoses on AutÕS § 24 lg-s 1 sätestatud üks arvutiprogrammidele spetsiifiline vabakasutuse erand, mis lubab programmi „kohandada (adaptsioon) ning muul viisil ümber töötada“. Kuna piiratakse üksnes varalisi õigusi, lubab vabakasutuse erand teose kohandamist ehk töötlemise õiguse teostamist. Isiklikku õigust teost muuta ei piirata. Vabakasutuse erandile tuginedes justkui saaks arvutiprogrammi ümber töötada, aga seda piirab isiklik teose muutmise õigus.

Lisaks on AutÕS § 19 lg 1 p-s 7 sätestatud nn paroodia vabakasutuse erand, milles konkreetseid kasutusviise ei ole piiratud. Euroopa Kohus on leidnud terminit „paroodia“ tõlgendades, et üks paroodia tingimusi on „seostumine olemasoleva teosega, sisaldades samas märgatavaid erinevusi sellest teosest, ja teiseks nalja või pilke väljendamine⁵⁶“. Seostumine olemasoleva teosega ja samas erinevuste olemasolu viitab sellele, et teosest peaks olema võimalik paroodia erandile tuginedes töötlust teha. Viidatud lahendi puhul vaieldi põhikohtuasjas samuti just teose töötlemise üle. Kui AutÕS § 19 lg 1 p 7 justkui lubab teost paroodia eesmärgil töödelda, siis isiklike õigusi vabakasutuse erandiga ei piirata, mistõttu erandile tuginev isik saab teost küll töödelda, aga seda piiraks isiklik teose muutmise õigus.

Varaliste ja isiklike õiguste kattumisega seotud probleemid praktikas

Sõltuvalt sektorist peaks õiguste omandamine, ainulitsentsi saamine või ka lihtlitsentsi saamine spetsiifilisteks kasutusjuhtudeks oma olemuselt andma õiguste omajale kõik võimalused üle antud või litsentsitud varaliste õiguste teostamiseks, seejuures riivamata autorile omaseid isiklike huve. Varaliste õiguste teostamine, sh töötlemine, ei peaks tingimata nõudma isiklike õiguste luba. Isiklike ja varaliste õiguste osaline kattuvus on tekitanud mitmeid praktilisi probleeme, millest mõningaid on järgnevalt kirjeldatud:

- 1) tarkvaraarenduse tiim töötab välja rakenduse lähtekoodi. Rakendust pidevalt arendatakse, erinevate iteratsioonide kallal võivad töötada erinevad isikud. Rakenduse uue versiooni arendamiseks ei pruugi arendusfirmal piisata töötajatelt või teenuse osutajatelt varaliste õiguste omandamisest – tulenevalt isiklike õiguste kataloogist võib olla vajalik teose muutmise, täiendamise, sellele teise teose lisamise loa saamine;
- 2) muusikasektoris on täheldatud, et varalised õigused omandanud isikul on keerukas praktikas mõista, mida õiguste omandamine endas kätkeb, kuna töötlemine justkui lubab arranžeringute tegemist, aga seda piirab isiklik õigus teost muuta, nt vokaalide, instrumentide lisamine võib olla kaetud nii töötlemise kui ka muutmise õigusega;
- 3) ülikoolide puhul on täheldatud probleeme, mille puhul on hoolimata eeldatavast õiguste üleminekust seaduse alusel tänapäeval tavapäraseks saanud koosloome protsessis vaja lisada teadlaste loodud teostele teiste autorite teoseid, teoseid muuta, täiendada. Praegune isiklike õiguste kataloog piirab ülikoolide võimalusi varaliste õiguste teostamisel;
- 4) avalikus sektoris oleks samuti vaja isiklike õiguste teostamiseks eraldi luba hoolimata varaliste õiguste üleminekust, nt töötab ametnik välja juhendmaterjali, mida on vaja uuendada (muutmine, lisamine, täiendamine), seaduseelnõu juurde käivat materjali koostavad mitu ametnikku (muutmine, lisamine), ametniku koostatud analüüsile lisatakse väliselt ekspordilt tellitud illustratsioone vms (muutmine, lisamine);

---

⁵⁶ Euroopa Kohtu 3. septembri 2014. aasta kohtuotsus Deckmyn, C-201/13, EU:C:2014:2132, p 33.

- 5) filmisektoris on nt produtsendile üle läinud kõik varalised õigused, sh õigus teha stsenaariumist adaptatsioon (AV teos), aga selle käigus on vaja teiste isikute teoseid lisada, samuti stsenaariumist AV teose tegemisel ei saaks stsenaariumis ühtki elementi muuta teose muutmise luba eraldi saamata;
- 6) arhitektuuriteose kasutajal võib olla huvi arhitektuuriteost muuta, sellele teise autori teoseid lisada või seda muul viisil täiendada, aga isiklike õiguste litsentsi saamata ei ole see võimalik. Nt ehitise laiendamine või renoveerimine eeldab isiklike õiguste luba – ilma selleta ei saa varalise töötlemise õiguse omandaja teoses mis tahes muudatusi teha;
- 7) kirjastajal on vaja kirjanikult ja illustraatorilt omandada lisaks varalistele õigustele luba isiklike õiguste teostamiseks, et kirjastada raamat, milles on ühe autori tekst ja teise autori illustratsioonid (õigus muutmisele, lisadele);
- 8) äriühinguid puudutavate tehingute korral on tavaks, et müüjad ja/või asutajad annavad kinnitusi ühingu kohta. Näiteks annavad idufirma asutajad kapitali kaasamisel kinnituse, et kogu intellektuaalomand kuulub ühingule või ühing on omandanud sellekohased litsentsid. Tehingu tegemise teeb keerukamaks isiklike ja varaliste õiguste osaline kattuvus. Hoolimata töötajatelt varaliste õiguste omandamisest ei saa idufirma olemasolevat tarkvara muuta. See on riskantne nii investori kui ka ühingu jaoks. Seetõttu võib investeeringu tegemise eel tekkida olukord, kus koostatakse mahukaid ja keerukaid *waiver*’eid jm lisakokkuleppeid, millega antakse litsents isiklike õiguste teostamiseks (vt näiteid allpool).

Probleemid isiklike õiguste teostamisel

Isiklikud õigused on võõrandamatud ja erinevalt varalistest õigustest ei ole neid võimalik loovutada. Ometi on olukordi, kus autoril on huvi lubada teisel isikul teost kasutada AutÕS § 12 lg 1 punktides kirjeldatud viisil.⁵⁷ Sellisel juhul tekib küsimus, millised on autori võimalused lubada teistel isikutel tema isiklike õigusi teostada. Näiteks AutÕS § 46 lg 1 sätestab, et teine isik võib teost kasutada autori varaliste õiguste üleandmise (loovutamise) korral või autori antud loa (litsentsi) alusel. AutÕS ei näe otsesõnu ette üldist klauslit, millega autoril on võimalus lubada teisel isikul tema õigusi teostada, AutÕS § 46 lg-s 1 pole täpsustatud, kas litsents hõlmab ka isiklike või ainult varalisi õigusi. AutÕS § 12 lg 1 p-dega 3 ja 4 on antud autorile õigus lubada teistel isikutel teha teoses muudatusi või lisada teisi teoseid. Seega oleks vähemalt muutmise ja lisadega täiendamise õiguste puhul loa andmine lubatud. Samas jääb lahtiseks küsimus, kas ja millises ulatuses on isiklike õiguste litsents ka teiste õiguste teostamiseks lubatud, kuna seadus seda ei täpsusta.

Õiguskirjanduses on leitud, et isiklike õiguste litsents võiks olla lubatav ja kõiki isiklike õigusi peaks saama litsentsida⁵⁸, kuid on eri arvamusi, kas isiklike õiguste ainulitsents on lubatud. Mõne autori hinnangul see võimalik ei ole.⁵⁹ Seletuskirja koostaja hinnangul toetab isiklike õiguste võõrandamatuse põhimõtte sellist tõlgendust, kus autor ei saa põhimõtteliselt kaotada kontrolli oma isiklike õiguste üle. Ainulitsents, mille puhul saab oma isiklike õigusi kasutada ainult litsentsisaaja, toimib nii, et selle kehtivuse ajal ei saa autor ise oma isiklike õigusi teostada. Kuni

---

⁵⁷ Nt *ghostwriting*’u puhul loobub autor sellest, et avalikkus seostaks teost temaga, nt filmitööstuses saab levitaja otsustada, millal on parim aeg filmi avalikustamiseks, autor nõustub teose kasutamisea viisil, mis kahjustaks au ja vääriskust.

⁵⁸ Pisuke, H. (2002). Moral Rights of Author in Estonian Copyright Law. *Juridica International*, VII/2002, lk 166–175.

⁵⁹ Gritsenko, G. H. (2024). The Author’s Right of Integrity in Public Contracts in Estonia Based on Architectural Work. *Juridica International*, 33/2024, lk 144–163; Rosentau, M. (2007). Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori isiklikud õigused. *Juridica*, 2007/9, lk 651–666.

litsents kehtib, on autor tehingu tagajärjena suures osas ilma võimalusest kontrollida isiklikke õigusi. Piiranguteta ainulitsents, mille puhul autor kaotab litsentsi kehtivuse ajal kontrolli oma isiklike õiguste üle ja tehingu toime on võrreldav õiguste loovutamiseга niikaua kuni litsents kehtib, võib olla tühine TsÜS § 87 alusel. Ilmselt on taoliste ainulitsentsi lepingute koostajad ka tühisuse riski silmas pidanud, sest lepinguga antakse „seadusega maksimaalses ulatuses lubatav“ ainulitsents, eesmärgiga, et ainulitsentsi tühisuse korral tõlgendatakse lepingu punkti viisil, mis lubab ebamääraselt sõnastatuna „maksimaalses ulatuses“ isiklikke õigusi teostada (vt viide 60).

Probleemi on seni lahendatud sektoripõhiselt. Teose muutmise ning lisadega ja muul viisil täiendamise õiguste jm isiklike õiguste teostamiseks sõlmitakse vähem või rohkem mahukaid isiklike õiguste litsentsimise lepinguid. Näiteks on avalikult kättesaadavad Startup Estonia mudeldokumendid, mis on mõeldud iduettevõtjatele kasutamiseks. Töögrupi välja töötatud töölepingu põhi sisaldab tingimust⁶⁰, millega antakse isiklike õiguste teostamiseks „maksimaalses seadusega lubatud ulatuses“ ainulitsents, mis on üleantav, all-litsentsitav, täies ulatuses ettemakstud, territoriaalsete ja muude piiranguteta ning kehtiv teose kaitstuse perioodi ajal. Intellektuaalomandi üleandmise ja litsentsi näidislepingu p-s 2.1.2 on öeldud, et isiklike õiguste teostamiseks antakse luba (*permission*), mille järel kirjeldatakse ühingule kaasnevaid õigusi.⁶¹ Keerukad isiklike õiguste litsentsimise klauslid pole kasutuses vaid idufirmades või IT-sektoris, ka muudes sektorites on sarnaseid probleeme. Näiteks on ülikoolid nentunud, et praktikas seavad teadus- ja arendustegevuse tellijad tingimuseks, et lisaks töö tulemuste varaliste õiguste litsentsile tuleb anda ka keerukalt konstrueeritud isiklike õiguste ainulitsents seaduses lubatud maksimaalses mahus ja ulatuses.

Lisaks litsentsimisele on autoril veel üks võimalus lubada teisel isikul autori isiklikke õigusi teostada. Deliktiõiguses on kannatanul võimalus nõustuda kahju tekitamisega, välja arvatud seadusega või heade kommetega vastuolus olevatel juhtudel. Nõusolek välistab kahju tekitamise õigusvastasuse (VÕS⁶² § 1045 lg 2 p 2). Deliktiõigusliku nõusoleku ja ainuõiguste teostamise on

---

⁶⁰ 2.9.3. *To the extent it is impossible as a matter of law to assign the IPR specified in Section 2.9.2 to the Company, for example the moral rights of the author, You hereby grant to the Company, to the maximum extent possible under law, an ex-clusive, transferable, sub-licensable, fully paid-up, world-wide and unlimited right (license) to use, exploit and exercise such IPR for the whole period of their protection under applicable law from the moment of creating of the IPR;*

employment agreement. <https://startupestonia.ee/et/resources/model-documents/>

⁶¹ 2.1.2 *Without prejudice to the generality of the Outlined Terms, the licensing of the IPR to the Company hereunder includes the grant of permission to the Company to exercise the author's moral rights (as defined in the copyright laws) in the following manner:*

(a) *right of authorship: the Assignor shall not appear in the public as the creator of the Deliverables and claim the recognition of the fact of creation of the Deliverables without the prior written approval of the Company;*

(b) *right of author's name: the Assignor grants to the Company the right to decide whether and in which manner to designate the author's name in the use of the Deliverables, including the right to use the Deliverables without showing the author's name;*

(c) *right of integrity, additions and supplementation: the Assignor grants to the Company the right to: (a) make itself and allow any other person to make any changes, modifications, developments and translations to the Deliverables; (b) add other authors' works to the Deliverables and (c) supplement itself and allow other persons to supplement the Deliverables, in each case, without any further consent of the Assignor required;*

(d) *right of disclosure: the Assignor grants to the Company the right to decide whether and when the Deliverables will be made public;*

(e) *right to withdraw: the Assignor grants the Company the right to demand the termination of the use of the Deliverables;*

IP Assignment and License Agreement. <https://startupestonia.ee/et/resources/model-documents/>

⁶² Võlaõigusseadus – RT I, 08.07.2025, 26

Riigikohus ka seostanud lahendi RKTko 3-2-1-124-06 p-s 16 ning öelnud, et lepingu puudumisel võib õiguste omaja anda vormivaba nõusoleku õiguste objekti kasutamiseks: „teose esitaja võib olla andnud esituse kasutajale deliktist vastutust välistava (vormivaba) nõusoleku esituse kasutamiseks“. Eeltoodu tähendab, et deliktiõiguses olemasolevat nõusolekut saaks põhimõtteliselt kasutada isiklike õiguste teostamiseks.

Samas on deliktiõiguslik nõusolek otseselt seotud kahjuga, see nimelt välistab kahju tekitamise õigusvastasuse, selle tagajärjel ei pea kahju tekitanud isik kannatanule kahju hüvitama. Deliktiõigusliku nõusoleku kasutamine võib, aga alati ei pruugi isiklike õiguste teostamiseks sobida. Näiteks on Riigikohus deliktiõigusliku nõusoleku puhul leidnud, et nõusolekust saab rääkida juhul, kui õiguste rikkumisega kahju tekitamine on nõusoleku andmise ajal kannatanu jaoks kindel.⁶³ Paigutades Riigikohtu öeldu isiklike õiguste konteksti, on küsitav, kas autor saaks anda näiteks deliktiõigusliku nõusoleku teose avalikustamiseks, kui luba kehtiks kogu teose kaitstuse kehtivuse ajal ja pole teada, kas teine isik üldse kunagi soovib teost avaldada või mitte, st pole ettenähtav, kas kahju üldse tekib. Lisaks võib autoril olla vaja oma õiguste teostamisest loobuda. Nt *ghostwriting*’u ehk variautorsuse puhul loobub autor õigusest esineda üldsuse ees teose loojana. On küsitav, kas autor saab deliktiõigusliku nõusolekuga ühtaegu loobuda oma isiklike õiguste teostamisest. Selleks, et isiklike õiguste teostamine oleks selgem, tuleks täiendada AutÕS-i ja näha ette, kuidas ja millistel tingimustel saab autor anda nõusoleku isiklike õiguste teostamiseks. Samuti puudub deliktiõiguslikul nõusolekul kohustuslik vorminõue. Vorminõude olemasolu oleks autorile täiendav kaitsemehhanism, kui autor soovib anda teistele isikutele loa tema isiklike õiguste teostamiseks.

2.1.2. Lahendusettepanek

Isiklike õiguste loetelu

Esimene lahendusettepanek seondub isiklike ja varaliste õiguste loetelude osalise kattuvusega. Ettepaneku sisu on muuta isiklike õiguste katalooge nii, et au ja vääriskust mitte kahjustava teose muutmine oleks varaliste õiguste seas. Selleks tuleb kehtetuks tunnistada AutÕS § 12 lg 1 p-d 3, 4 ja 7. Sellisel juhul jäetakse isiklike õiguste kataloogist välja sellist teose muutmist puudutavad punktid, mis ei kahjusta au ja vääriskust. Isiklike õiguste kataloogis säilib ainuõigus, mis hõlmab selliseid muudatusi, mis kahjustavad autori au ja vääriskust.

Lahendusettepanekut toetab 2010. aastal Euroopa akadeemikute rühma koostatud Euroopa autoriõiguse koodeks.⁶⁴ Koodeksi välja töötanud rühm pooldab samuti lähenemisviisi, mille puhul on isiklik teose puutumatuse (*integrity*) õigus seotud au ja vääriskuse kahjustamisega:

teose puutumatuse õigus seisneb autori õiguses keelata mis tahes moonutamist, rüvetamist⁶⁵, teose muul viisil muutmist või muud teose suhtes halvustavat tegevust, mis kahjustaks autori au või vääriskust.⁶⁶

⁶³ RKTko 3-2-1-153-16, p 39

⁶⁴ Bently, L. jt. (2010). The Wittem Project: European Copyright Code. deLex. https://www.ivir.nl/publicaties/download/Wittem_European_copyright_code_21_april_2010.pdf

⁶⁵ Ingl „mutilate“ (*to cut up or alter radically so as to make imperfect*, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/mutilate>) võiks tõlkida kui „rüvetama“ (täendus 1.1: pühaks peetut ära rikkuma, seda rämpseks, määrdunuks tegema, selle vääriskust riivama, <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/r%C3%BCvetama/1/est>).

⁶⁶ Vt European Copyright Code art 3.4 lg 1.

Kui tunnistada kehtetuks AutÕS § 12 lg 1 p 3 ja jätta AutÕS § 13 lg 1 p 5 muutmata kujul alles, tekitab see olukorra, kus varaline teose töötlemise õigus jääb alles, kuid autor jääb kaitseta sellistes olukordades, kus teost muudetakse, aga muutmise tagajärjel ei teki tuletatud teost.⁶⁷ Nt Soomes ja teiste Põhjamaade seadustes on varaliste õiguste seas eraldi nimetatud muutmise ja adaptatsiooni õigust (muudetuna või muutmatusena, tõlgitult või töödeldult, *muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana*⁶⁸). Samuti on Euroopa autoriõiguse koodeksi artiklis 4.6 töötlemisõiguse puhul ette nähtud, et see hõlmab õigust teost töödelda, tõlkida, arranžeerida või muul viisil muuta. Selleks, et autor ei jääks ilma kaitsest, on muudatusettepanekute kohaselt kavas täiendada AutÕS § 13 lg 1 p 5 ja lisada lauseosa „või teost muul moel muuta“. Kehtiv AutÕS § 12 lg 1 p 3 näeb teose muutmise õiguse puhul ette veel kaks alternatiivi, mida kavandatavas AutÕS § 13 lg 1 p-s 5 ei nimetata ja mis annavad autorile õiguse teha muudatusi: „[teose] pealkirjas (nimetuses) või autorinime tähistuses“. Viidatud osa jäetakse välja seetõttu, et muudatused autorinime tähistuses on juba kaitstud AutÕS § 13 lg 1 p-ga 2 ning pealkirja kaitset pole vaja eraldi rõhutada, originaalne pealkiri on niikuinii teosega võrdsetel alustel kaitstud (AutÕS § 4 lg 5).

Autori isiklike õiguste kataloogi viimane muudatus seondub kehtivas AutÕS § 12 lg 1 p-s 5 kasutatud nimetusega. Seni on asjaomast ainuõigust Eestis nimetatud kui õigust au ja väärrikuse kaitsele. Mitmes teises riigis tähistatakse Berni konventsiooni art 6bis lg-s 1 järjekorras teisena nimetatud autori isiklikku õigust „to object to certain modifications and other derogatory actions“ terminiga „right of integrity“⁶⁹, eestikeelse terminiga terviklikkus⁷⁰ või puutumatus⁷¹. Seni on Eestis puutumatus õigus, AutÕS-i ingliskeelses tõlkes „integrity“, tähistanud mis tahes muudatusi teoses, ka au ja väärrikust mitte kahjustavaid muudatusi. Selleks, et kavandatava muudatusega ühtlustada AutÕS-i terminoloogia rahvusvahelise terminikasutusega, nimetatakse kehtiv AutÕS § 12 lg 1 p 5 ümber teose puutumatus õiguseks. Edaspidi oleksid puutumatus õigusega kaetud need muudatused, mis kahjustavad autori au ja väärrikust. Muu, au ja väärrikust mitte kahjustav teose muutmine, oleks kaetud seaduse uues sõnastuses teose töötlemise õigusega.

Muudatuste tulemused on kokkuvõtlikult järgmised:

- 1) autor saaks edaspidi teose muutmise õigust kui varalist õigust loovutada või lubada teistel isikutel teost muuta ainu- või lihtlitsentsi andmise kaudu;
- 2) varaliste õiguste ülemineku korral oleks õiguste omajal õigus teosest töötlust teha ja teost muuta, ilma et õiguste omaja peaks saama autorilt isiklike õiguste teostamiseks eraldi loa;

---

⁶⁷ Nt Bernard Buffet maalil külmkapi peale natüürmordi. Külmkapi ostja jupitas külmkapi ja müüs jupid eraldi. See on teose muutmine, ent külmkapi ostjal võis külmkapi jupitades puududa loominguline element, mistõttu on võimalik, et külmkapi juppe ei saa eraldiseisvalt pidada töötlusteks e tuletatud teosteks, vt Cass. 1e civ. 6 juillet 1965. <https://www.uniondesscenographes.fr/documentation/juridique/denaturation-dune-oeuvre-dart-et-le-droit-moral-de-lartiste/>

⁶⁸ Soome autoriõiguse seaduse § 2 lg-s 1 on sätestatud, sm *tekijänoikeus tuottaa, jäljempänä säädettyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen*. https://www.finlex.fi/en/legislation/1961/404?language=fin#chp_1_sec_1

⁶⁹ Vt Bently, lk 313 jj „right of integrity“; leedukeelne termin „teisē ī kūrinio neliečiamybē“ on inglise keeles „right to the integrity of the work“; Iiri autoriõiguse seaduse art-s 109 on kasutatud terminit „integrity right“, muud sõnastikud seostavad samuti termineid *derogatory treatment* ja *integrity*. Nt <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/glossary/right-of-integrity>,

[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Glossary/UKPracticalLaw/I25017480e8db11e398db8b09b4f043e0?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Glossary/UKPracticalLaw/I25017480e8db11e398db8b09b4f043e0?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

⁷⁰ Oskussõnastike seas. Vt ka <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/integrity/3/eng>

⁷¹ Nt Animato sõnaraamatu järgi. <https://enet.animato.ee/index.php?otsida=integrity&pl=0&submit.x=0&submit.y=0>

- 3) vabakasutuse erandile tugineval isikul oleks võimalik teost töödelda, ilma et ta riskiks autori isikliku muutmisõiguse rikkumisega.

Kuna kavandatava muudatusega eemaldatakse praktikas probleeme tekitanud varaliste ja isiklike õiguste osaline kattuvus, oleks muudatusega tagatud parem õiguskindlus nii autoritele kui ka teoste kasutajatele. Autoritele on edaspidi selgem, milliseid õigusi tuleb kasutajale litsentsida, kui soovitakse anda luba teost muuta. Kasutajatele on selgem, millisel juhul tuleb ainult varaliste õiguste litsents omandada (nt teose muutmise soovi korral) ja millisel juhul tuleb autorilt tema isiklike õiguste teostamiseks luba saada (nt on tööandjal soov ise otsustada, millal töötaja kirjutatud raport avalikustada).

Suuremast õiguskindlusest võiks kasu saada mitmed sektorid, sealhulgas eelkirjeldatud probleemide puhul nimetatud sektorid, nagu tarkvara-ja muusikasektor, ülikoolid, avalik sektor, idufirmad, aga ka muud sektorid, mida pole eespool nimetatud, kuid kus muutmise õigus on relevantne. Kuna sarnane muudatus on varem välja pakutud ja lisaks arutati seda teemat IOT korraldatud autoriõigusteemalisel ümarlaul 21. oktoobril 2025, on eri sektoritelt saadud tagasisidet muudatusettepaneku kohta. Üldiselt on muudatusettepanek leidnud toetust, aga see on varem saanud ka negatiivset vastukaja. Näiteks arhitektide hinnangul mõjutaks muudatus neid negatiivselt ja see tähendaks, et „edaspidi kaoks autoril õigus lubada oma teost muuta või sellele lisasid juurde panna“.⁷² Samas jääks autorile ainuõigus teost muuta, ent see õigus oleks edaspidi varaline, mitte isiklik õigus. Autoril on ka edaspidi ainuõigus otsustada, kellele ja millistel tingimustel anda luba teost muuta.

Võimalike probleemide lahendamisel saab sektor tugineda senisele muutmise õiguse litsentseerimise tavale. Praegugi on olemas näited tingimustest, mille abil saab arhitektuuriteose autor lubada teisel isikul teostada muutmise õigust, nt EAL näidistingimused⁷³, samuti on riigihangetes näiteid tingimustest, millega tellijal on õigus arhitektuuriteost muuta⁷⁴. Arhitektuuriteose muutmise litsentseerimise praktika on mingis ulatuses juba levinud ja sektor saab edaspidi muutmise õigust litsentseerida, tugineda juba kujunenud praktikale, selle erandiga, et litsentseeritakse varalist, mitte isiklikku muutmise õigust.

Eeltoodut silmas pidades tehakse ettepanek muuta AutÕS §-s 66 sätestatud esitaja isiklike õiguste loetelu. Selleks tunnistatakse kehtetuks AutÕS § 66 p 3 ja sätestatakse esitaja õigus esituse puutumatusele samal kujul nagu kavandatav autori õigus teose puutumatusele (kehtiv AutÕS § 66 p 4). Sellega ühtlustatakse autori ja esitaja isiklikud õigused. Lisaks tehakse mõningaid normitehnilisi parandusi.

Isiklike õiguste teostamine

Teine lahendusettepanek seondub isiklike õiguste teostamisega. Eelnevalt on kirjeldatud isiklike õiguste teostamise ebasulgusest tingitud probleeme. Sellest tulenevalt on lahendusettepanek täiendada AutÕS § 11 kahe lõikega, mis reguleerivad isiklike õiguste teostamist loobumise ja nõusoleku kaudu.

---

⁷² Liisu, L. (09.01.2014). Arhitektide liit: autoriõiguse seaduse muudatus ei kaitse arhitekte. ERR Arhiiv, <https://kultuur.err.ee/296058/arhitektide-liit-autorioiguse-seaduse-muudatus-ei-kaitse-arhitekte>, vt ka Mägi, E. (2013). Arhitekt – kunstnik ilma õigusteta? Arhitektide liidu veebileht. <https://arhliit.ee/arhitekt-kunstnik-ilma-ogusteta/>

⁷³ Vt näidistingimused Eesti Arhitektide Liidu veebilehel: Mägi, E. (2018). Mis siis, kui keegi kolmas tahab arhitekti loodud teost muuta? EAL-i veebileht. <https://arhliit.ee/arhitekti-autorioiguse-meelespea/>

⁷⁴ Vt Gritsenko (2024), viide 59.

Soomes on ette nähtud autori õigus loobuda õiguste teostamisest: „autor võib käesoleva paragrahvi alusel talle antud õigusest siduvalt loobuda (*luopua*) ainult juhul, kui teose kasutamine on oma olemuse ja ulatuse poolest piiratud⁷⁵“. Sarnane süsteem on Rootsis⁷⁶ ja Taanis⁷⁷. Samuti on angloameerika õigussüsteemides kasutusel *waiver*’id ehk õiguste teostamisest loobumise tahteavaldused.⁷⁸

Euroopa autoriõiguse koodeksi artiklis 3.5 on välja pakutud variant, millega nähakse isiklike õiguste puhul ette nõusoleku andmine õiguste teostamata jätmiseks:

autor võib anda nõusoleku oma isiklike õiguste teostamata jätmiseks. Selline nõusolek peab olema piiratud ulatusega, selgesõnaline ja informeeritud.

Autoriõiguse koodeksi projektis on põhjendatud, et kui autor annab taolise nõusoleku, ei loeta ainuõiguste rikkumiseks seda, kui nõusolekule tugineda võiv isik tegutseb viisil, mis on nõusolekuga kaetud. Abstraktne, üldsõnaline nõusolek ei ole lubatud, õiguste teostamist võib ja tuleb piirata konkreetsete kasutusviisidega. Nõusolek peab olema selgesõnaline. Informeeritus tähendab, et kasutaja annab autorile piisavat teavet selle kohta, kuidas teost hakatakse kasutama.⁷⁹

Kreeka autoriõiguse seadus näeb ette isiklike õiguste teostamiseks nõusoleku andmise süsteemi: *autori poolt nõusoleku andmine tegudele või tegevusetusele, mis muidu kujutaksid endast isikliku õiguse rikkumist, on selle õiguse teostamise viis ja on autorile siduv.*⁸⁰

Kreekas kehtiva nõusolekusüsteemi kohta on selgitatud, et isiklikest õigustest autor loobuda ei saa, kuid isiklike õiguste teostamist saab piirata teose kasutamise eesmärgil asjaomase teingu raames ja piirides. Autor võtab endale tehinguga kohustuse olla nõus isiklike õiguste teostamisega etteantud viisil, aga isiklike ainuõiguste põhiosa peab jääma autorile. Autor „seadustab“ nõusoleku andmisega konkreetse teo, mis oleks nõusoleku puudumisel õigusvastane. Kreekas peab nõusolek olema kirjalik ja seda ei saa tagasi võtta.⁸¹ Samamoodi nagu Kreekas on ka Saksamaal leitud, et autor saab teistel isikutel lubada tema isiklike õigusi teostada, kuid isiklike õiguste põhiosa (*Kernbereich*) peab jääma autorile.⁸²

Võrdlusriikide analüüs näitab, et isiklike õigusi saab teostada eelkõige loobumise (*waiver*, angloameerika ja Põhjamaade näited) või nõusoleku (*consent*, Kreekas ja Saksamaal) institutidiga, aga mitte tingimata litsentsi andmise kaudu. Oma olemuselt teenivad isiklikud ja varalised õigused erinevaid eesmärke, varaliste õiguste litsentsimine on tulu teenimiseks ja isiklike õiguste

---

⁷⁵ Soome autoriõiguse seaduse § 3, sm *oikeudesta, joka tekijällä on tämän pykälän mukaan, hän voi sitovasti luopua vain mikäli kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen*.

⁷⁶ Vt Rootsi autoriõiguse seaduse § 3 lg 3.

⁷⁷ Vt Taani autoriõiguse seaduse § 3 lg 3.

⁷⁸ Vt ühte näidet, klikates alloleval lingil, samuti on veebis vabalt kättesaadavad muud dokumendipõhjad autoriõigusteemaliste *waiver*’itega. [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-107-7570?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-107-7570?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

⁷⁹ Vt viide 54.

⁸⁰ Kreeka autoriõiguse seaduse § 16, kr *Η συναίνεση του δημιουργού για πράξεις ή παραλείψεις, που αλλιώς θα αποτελούσαν προσβολή του ηθικού δικαιώματος, αποτελεί τρόπο άσκησης του δικαιώματος αυτού και δεσμεύει το δημιουργό*. <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/18205#amendedBy>

⁸¹ Kapellakou, G. ja Kolotourou, K. (2025). Whose right is copyright? Answers to the Questionnaire from the Greek Group, lk 8. <https://www.alai-opatija2025.org/GREECE.pdf>

⁸² Wandtke, lk 92.

teostamise lubamisega on autor nõus, et keegi teine sekkub tema isiklikku sfääri. Seletuskirja koostaja hinnangul on mõistlik diferentseerida varaliste õiguste teostamise litsentsi ja isiklike õiguste teostamiseks antud nõusolekut.

Kavandatav regulatsioon lähtub Kreeka ja Saksamaa õigusest, mis lubab autoril anda nõusoleku tema isiklike õiguste teostamiseks. Nõusolek on kahetoimeline: esiteks võib autor olla nõus sellega, et keegi teine teeb teo, mis on loetletud isiklike õiguste kataloogis, teiseks võib autor olla nõus sellega, et tema ei teosta mõnda isiklike õiguste kataloogis loetletud ainuõigust. Need ei pruugi alati esineda ühel ajal, konkreetse nõusoleku ulatus sõltub asjaoludest ja vajadustest. Oluline on ka see, et nõusoleku ulatus oleks piiratud. Siinkohal on eeskujuks Kreeka ja Saksamaa, kus on leitud, et isiklikud õigused peaksid põhiosas jääma autorile. Lubatav ei ole olukord, kus autor on nõus sellega, et teose kasutaja võib mistahes viisil autori isiklikke õigusi teostada ja autor ise on nõus oma isiklike õigusi üldsegi mitte teostama. Lubatav võiks olla näiteks olukord, kui autor annab ainuõiguste kehtivuse ajaks nõusoleku, et teose kasutaja otsustab ise, millal teos avalikustada. Sellisel juhul on nõusolek piiratud konkreetse isikliku ainuõigusega ja isiklike õiguste põhiosa jääb endiselt autorile.

Loobumine seostub angloameerika *waiver*'ite süsteemiga, kus antakse ulatuslikke õigusi teose kasutajale ja kus autor kaotab suuremas ulatuses kontrolli teose üle. Terminoloogiliselt seostub loobumine millestki ilma jäämisega⁸³, mis on jäädavam, seevastu nõusolek on konkreetsem. Nõusolek on piiritletud ja välistab konkreetse teo õigusvastasuse. Kehtiv AutÕS § 12 lg 1 p 3 tegelikult juba kasutab terminit „nõusolek“, sätestades, et autoril on õigus vaidlustada tema nõusolekuta tehtud muudatusi. Seega on kavandatavas muudatuses kasutatud terminit „nõusolek“, mitte „loobumine“.

Seaduseelnõu kohta ei ole koostatud väljatöötamiskavatsust ega kontseptsiooni, sest muudatused on tehnilised ning tulenevad vajadusest korrastada autoriõiguse süsteemi. Muudatusettepanekud tuginevad varasematele aruteludele (sh IOT ümarlauad), rahvusvahelisele võrdlusanalüüsile ja kehtiva õiguse rakendamise probleemidele.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

3.1.1. Eelnõu sisu

Eelnõuga kavandatakse täiendada AutÕS § 11 lg-tega 5 ja 6. Nende kahe lõikega luuakse AutÕS-i isiklike õiguste teostamise kord, nähes autorile ette nõusoleku andmise võimaluse.

Kavandatava sätte kohaselt saab ainult autor anda nõusoleku oma isiklike õiguste teostamiseks. Selleks peab autor tegema tahteavalduse. Tehing võib olla ühe- või mitmepoolne, kohalduvad TsÜS §§ 67 jj. Sättes on täpsustatud, et tahteavaldus peab olema tehtud selgesõnaliselt, mis TsÜS § 68 lg 2 mõttes tähendab autori otsese tahteavalduse tegemist. Kaudse tahteavaldusega ei saa anda luba isiklike õiguste teostamiseks. See kaitseb autorit ja tagab teadlikkuse isiklike õiguste teostamisest. Võrreldes varaliste õigustega, millel on rahaline väärtus ja mille puhul on õigustatud paindlikum litsentsimise võimalus, lubab autor isiklike õiguste teostamisel sekkuda isiklikesse huvidesse. Seega on autori kaitseks otstarbekas, et nähakse ette ainult otsese tahteavalduse alusel õiguste teostamine ja et käitumisest ei saa tuletada autori nõusolekut.

---

⁸³ Loobumine on tihedamalt seotud millestki jäädavalt ilma jäämisega, lahti ütlemisega. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/loobuma/1/est>

Isiklike õiguste teostamiseks tehtud tahteavaldus saab sisu poolest olla piiratud. Piiratuse eesmärk on luua olukord, kus üldsõnaline nõusolek, *general waiver*⁸⁴, ei ole lubatud. Selline kitsendus on ajendatud PS § 39 esimesest lausest ja Berni konventsiooni 6bis art 1. lõikest, mis näevad ette isiklike õiguste võõrandamatuse põhimõtte. Piiratus rajaneb sellel, et nõusolekut saab anda konkreetsete tegude jaoks, seejuures jääb igal juhul isiklike õiguste põhiosa alati autorile. Muu hulgas ei ole lubatav selline nõusolek, millega autor on üldsõnaliselt, maksimaalses seadusega lubatavas ulatuses nõus sellega, et ta ei teosta oma isiklikke õigusi ja lubab kellelgi teostada kõiki tema isiklikke õigusi mis tahes viisil. Konkreetne nõusoleku ulatus määratakse vastavalt asjaoludele. Nõusolek võib olla kahetoimeline ja seisneda selles, et teisel isikul on luba autori isiklikke õigusi teostada ja/või autor on nõus mõnda isiklikku õigust mitte teostama. Nõusoleku või loobumise piiratud ulatus võib seisneda selles, et nimetatakse konkreetset kasutusjuhud või isiklike õiguste kataloogis olevad ainuõigused – nt *autor annab käesolevaga nõusoleku, et litsentsisaaja võib litsentsi kehtivuse ajal otsustada, millal on teos valmis üldsusele esitamiseks, ühtlasi on autor nõus, et ta ei teosta seda õigust litsentsi kehtivuse ajal*.

Erinevalt AutÕS § 49 lg-s 1 nimetatud autorilepingust, kus kirjaliku vormi nõude järgimata jätmise eesmärk ei ole kaasa tuua tehingu tühisust⁸⁵, on isiklike õiguste teostamiseks antud nõusolek selline, mille puhul on õigustatud olukord, kus vorminõude täitmata jätmise tagajärg on tehingu tühisus. Varalisi õigusi antakse üle või litsentseeritakse eelkõige majanduslikel kaalutlustel, autorilepingu alusel tekivad pooltele vastastikku õigused ja kohustused. Seetõttu, nagu Riigikohus on ka leidnud, ei oleks varaliste õiguste üleandmisel või litsentseerimisel kirjaliku vormi nõude järgimata jätmise puhul tühisuse tagajärg mõistlik, kuna pooled vabaneks oma õigustest ja kohustustest.⁸⁶ Autor jääks eelkõige ilma tasust, mida ta lepingu alusel oleks õigustatud saama, teine pool jääks ilma teose kasutamise õigusest. Seevastu isiklike õiguste teostamiseks ette nähtud nõusolek ei ole niivõrd tihedalt seotud majandusliku küljega, vaid autor lubab sekkuda oma isiklikku sfääri. Autorile suurema õiguskindluse tagamiseks on seega mõistlik, et tahteavaldus on vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis ja selle nõude järgimata jätmisel kaasneb tehingu tühisus. Kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm, võrreldes näiteks kirjaliku vormi nõudega on paindlikum ja annab pooltele piisavad võimalused tehingu tegemiseks sobivate vahendite valimiseks. Uue korra järgi erineks isiklike õiguste teostamiseks antav nõusolek deliktiõiguslikust nõusolekust selle poolest, et deliktiõigusliku nõusoleku jaoks vorminõuet ei ole ja see võib olla ka suuliselt antud.

Sätte teise lause kohaselt ei saa nõusoleku andmise tahteavaldust tagasi võtta, kui tahteavaldusest ei tulene teisiti. See lisab õiguskindlust nii autorile kui ka kasutajale. Kui autoril oleks vaikimisi antud õigus tahteavaldus igal ajal tagasi võtta, tekitaks see teose kasutajale asjata suurt riski. Võrdlusriikide analüüsist tulenevalt kehtib Kreekas süsteem, mille puhul nõusolekut ei saa tagasi võtta, aga kavandatava süsteemi paindlikkuse nimel on lisatud vaikimisi eeldus, et nõusolekut ei saa tagasi võtta. See tähendab, et kui tahteavaldusest tuleneb teisiti, on nõusoleku tagasivõtmine võimalik. Olukordi, millal isiklike õiguste teostamise nõusoleku tagasivõtmine on õigustatud, võib olla mitmeid. Näiteks on autor nõus, et kahe aasta vältel võib üksnes teatud isik otsustada teose avalikustamise üle. Kui see aeg möödub ja teost pole avalikustatud, võib autor nõusoleku tagasi

---

⁸⁴ Terminit „general waiver“ on kasutatud kontekstis „general waivers and releases, which cover broad aspects of the contract“ nt siin: <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/guidance/waiver-release>

⁸⁵ RKTko 3-2-1-124-06, p 16.

⁸⁶ Samas, p 16.

võtta. Seega võimaldatakse lisandusega pooltele teatud paindlikkust omavaheliste õigussuhete kujundamisel.

Teises kavandatavas lõikes täpsustatakse isiklike õiguste teostamist olukorras, kus varaliste õiguste jaoks antakse all-litsentse või varalisi õigusi loovutatakse edasi. Säte suurendab õiguskindlust litsentseerimise turul esinevates olukordades. Kavandatavas lõikes nähakse ette, et kui autor on oma isiklike õiguste teostamiseks nõusoleku andnud, võib iga järgnev (all-)litsentsisaaja või õiguste omandaja autori antud nõusolekule tugineda. Sellisel juhul kehtestatakse mehhanism, mis võimaldab litsentsiahelas igal litsentsisaajal tugineda autori nõusolekule. Õigus kehtib niikaua, kui nõusolekule tugineda sooviv isik on varaliste õiguste litsentsisaaja või õiguste omaja. Kui litsents lõpeb või lõpetatakse, ei saa isik enam tugineda nõusolekule ega autori isiklikke õigusi teostada. Olukorras, kus all-litsents lõpeb, aga varaliste õiguste omaja (kes on ühtlasi all-litsentsiandja) litsents säilib, kaob üksnes all-litsentsisaaja õigus autori isiklikke õigusi teostada. Varaliste õiguste omandaja õigus autori isiklikke õigusi teostada säilib.

Eelnõuga kavandatakse muuta AutÕS § 12 lg-t 1 ja § 13 lg 1 p 5. Kehtiva õiguse kohaselt on teose muutmise ainuõigused loetletud autori isiklike õiguste kataloogis (AutÕS § 12 lg 1 p-d 3, 4, 7). Samuti sisaldab varaliste õiguste kataloog õigust teost töödelda, mis kattub suurel määral isikliku õigusega teost muuta (AutÕS § 13 lg 1 p 5). Kavandatava muudatuse kohaselt tunnistatakse kehtetuks AutÕS § 12 lg 1 p-d 3, 4 ja 7. Muudatusega kaotatakse kehtivas õiguses esinev autori isiklike ja varaliste õiguste kataloogide osaline kattuvus.

Muudatuse tulemusena saaks autor edaspidi teose muutmise õigust kui varalist õigust loovutada või lubada teistel isikutel teost muuta ainu- või lihtlitsentsi andmise kaudu. Samuti oleks varaliste õiguste ülemineku korral õiguste omajal õigus teosest töötlusi teha ja teost muuta, ilma et õiguste omaja peaks saama autorilt eraldi loa autori isiklike õiguste teostamiseks. Lisaks oleks vabakasutuse erandile tugineval isikul võimalik teost töödelda, ilma et ta riskiks autori isikliku muutmisõiguse rikkumisega.

Teose töötlemise õigust täiendatakse lauseosaga „või teost muul moel muuta“, et hõlmata võimalikud juhtumid, kui teost muudetakse, aga muudatuse tulemus ei ole töötlus, st tuletatud teos algsest teosest.

Tehakse terminoloogiline täpsustus ja muudetakse AutÕS § 12 lg 1 p-s 5 sätestatud õiguse nimetust. Seni on seda ainuõigust nimetatud autori õiguseks au ja väärkuse kaitsele, aga see nimetatakse ümber teose puutumatus õiguseks. Muudatusega ühtlustatakse see termin teistes Euroopa riikides kasutatava terminiga *right of integrity*, mis kaitseb autorit au ja väärkust kahjustavate muudatuste eest.

Eelnõuga kavandatakse muuta AutÕS § 36 lg-t 2. Muudatuse vajalikkus tuleneb AutÕS § 12 lg 1 muutmisest. Isiklike õiguste loetelu muutmisega AutÕS § 12 lg-s 1 muutub ka numeratsioon, st millise sisuga ainuõigused on punktides nimetatud. AutÕS § 36 lg 2 viitab millistes AutÕS § 12 lg 1 punktides sätestatud isiklikud õigused lähevad pärijale üle. AutÕS § 36 lg 2 järgi lähevad pärijale vaikimisi üle AutÕS § 12 lg 1 p-des 4–6 ning § 66 p-s 4 sätestatud isiklikud õigused. Kavandatava isiklike õiguste loetelu muudatuste järgselt on sellekohased ainuõigused sätestatud vastavalt AutÕS § 12 lg 1 p-des 3-4 ja § 66 p-s 3. Seega muudetakse AutÕS § 36 lg 2 sõnastust ja uuendatakse viited AutÕS § 12 lg 1 punktidele ehk neile isiklikele õigustele, mis lähevad pärijale üle.

Eelnõuga kavandatakse muuta AutÕS § 66. Muudatusega jäetakse välja AutÕS §-s 66 sisalduva esitaja isiklike õiguste loetelu iga punkti alguses korduv sõna „õigus“. Muudatusega algaks AutÕS § 66 lauseosaga „esitajal on õigus“, millele järgneks loetelu. Samamoodi on sõnastatud AutÕS § 12 lg 1 autori isiklike õiguste loetelu. Teiseks ühtlustatakse esitaja isiklike õiguste loetelu autori isiklike õiguste loeteluga. Autori iga ainuõiguse puhul on esmalt kirjeldatud selle sisu ja seejärel esitatud isikliku õiguse konkreetne nimetus. Kavandatava muudatuse järgselt on esitaja isiklikud õigused sõnastatud sarnasel viisil. Samuti tunnistatakse kehtetuks AutÕS § 66 p 3. Muudatuse järgselt oleks esitaja õigus puutumatusele sõnastatud samamoodi kui AutÕS § 66 p 4. Muudatusega ühtlustatakse esitaja õigus esituse puutumatusele autori kavandatava õigusega teose puutumatusele (kehtiv AutÕS § 12 lg 1 p 5).

3.1.2. Põhiseaduspärasuse analüüs

Asjassepuutuvad põhiõigused on sätestatud PS §-s 39: autori võõrandamatu kaitse oma loomingule, ja PS §-s 32: intellektuaalse omandi kaitse üldnormina.⁸⁷ Õiguskirjanduses on leitud, et PS § 32 esimeline kaitseala on omand, mille alla mahub intellektuaalne omand, sh autoriõigus.⁸⁸ PS § 39 esimeline kaitseala on spetsiifilisemalt autoriõigus ja kaasnevad õigused.⁸⁹ Isikulise kaitse puhul reguleerib PS § 39 eelkõige füüsilisest isikust looja (autor, esitaja) õigusi loomingule, PS § 32 laieneb investeringuna kaitstavale intellektuaalomandile ning kaitseb ka neid füüsilisi ja juriidilisi isikuid, kellele intellektuaalomand on üle antud (õiguste omajad).⁹⁰ Eelnõul on tihedam puutumus PS §-ga 39, kuna isiklike õiguste loetelu muutmine ja isiklike õiguste teostamise täpsustamine mõjutab eelkõige autoreid ja esitajaid.

PS § 39 lauses 1 ette nähtud autori võõrandamatu õigus oma loomingule tähendab, et autor on oma loomingust lahutamatu ning kuigi varalisi õigusi saab loovutada, ei saa isiklikke õigusi üle anda. Põhiseadus ise ei ütle, millised on varalised ja isiklikud õigused, seda reguleerib AutÕS. Lisaks kohalduvad Eestile rahvusvahelises õiguses sätestatud ainuõiguste kaitse standardid. PS § 39 lauset 1 võiks kooskõlas Eestile kohalduvate rahvusvaheliselt võetud kohustustega mõista nii, et vähemalt need isiklikud õigused, mis on harmoneeritud rahvusvaheliselt, peavad jääma autorile ja ei ole võõrandatavad.

Kavandatava muudatuse järgselt säilivad autoril samad ainuõigused nagu kehtivas õiguses, sealhulgas teose muutmise õigus, ent PS § 39 esimese lause kontekstis riivatakse võõrandamatut õigust loomingule ulatuses, kus muutmise õigus ei oleks enam autorist lahutamatu õigus, vaid seda oleks varalise õigusena võimalik üle anda ja litsentsida.

PS § 39 on seadusreservatsioonita põhiõigus⁹¹, põhiseaduses pole otsesõnu mainitud võimalust seda seadusega piirata. Riigikohus on seadusreservatsioonita põhiõiguse piiramise tõlgendamisel leidnud, et põhiõiguse piiramise õigustusena saab arvestada vaid teisi põhiõigusi või põhiseaduslikke väärtusi.⁹² Riigikohtu sõnul on üks põhiseaduslikke väärtusi õiguskindlus⁹³,

---

⁸⁷ Madise, Ü. jt. (2020). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 39, p 1.

⁸⁸ PS komm vlj, § 32, p 10.

⁸⁹ PS komm vlj, § 39, p 1.

⁹⁰ PS komm vlj, § 32, p 10.

⁹¹ PS komm vlj, § 11, p 8.

⁹² PS komm vlj, § 11, p 11.

⁹³ RKÜKo 3-4-1-19-07, p 23.

millele tugineb ka õigusselguse põhimõte⁹⁴ (PS § 13 lg 1). Õigusselguse põhimõtte üks tahk on nimelt, et „seadusandja kehtestaks piisava regulatsiooni, mis võimaldab kaitsta põhiõigusi ka eraõiguslike isikute vahelistes suhetes“.⁹⁵ Nagu ülal pikemalt käsitletud, põhjustavad isiklike ja varaliste õiguste osaline kattuvus ning isiklike õiguste teostamise laialdast õigusselgusetust nii autorite kui ka õiguste omajate ja teose kasutajate seas laiemalt.

Põhiõiguste piiramisel peab tulenevalt Riigikohtu praktikast olema ka legitiimne eesmärk.⁹⁶ Konkreetse muudatuse eesmärk on suurema õigusselguse loomine, täpsustades autori ja esitaja isiklike ja varaliste õiguste loetelusid ning määrates selgemalt kindlaks isiklike õiguste teostamise korra, mis teenib PS § 13 lg 1 lauses 1 sätestatud eesmärke.

Laiemas tähenduses proportsionaalsuse hindamisel PS § 11 mõttes tuleb arvestada, kas meede on sobiv, vajalik ja mõõdukas. Esiteks tuleb hinnata, kas meede on sobiv ehk kas meede aitab kaasa eesmärgi saavutamisele. Valitud meede seisneb kahes AutÕS-i muudatuses: ainuõiguste loetelude täpsustamine ja isiklike õiguste teostamise täpsustamine. Muudatusega kaotatakse isiklike õiguste ja varaliste õiguste kattuvus ja reguleeritakse senisest täpsemalt, kuidas isiklike õigusi teostada. Eesmärk on õigusselguse tagamine. Paremast õigusselgusest saavad kasu nii autorid, esitajad kui ka teoste ja esituste kasutajad laiemalt.

Teiseks tuleb hinnata meetme vajalikkust ehk kas ei leidu muud, põhiõigust vähem piiravat, ent sama efektiivset meetet. Varaliste ja isiklike õiguste kattuvuse parandamiseks ei ole muid efektiivseid meetmeid kui muuta AutÕS-i ja täpsustada varaliste ja isiklike õiguste katalooge. Nt isikliku puutumatus õiguse ja varalise töötlemise õiguse kattuvus ja sellest tekkinud probleemid (mh litsentseerimisega, õiguste eeldatava üleminekuga ja vabakasutuse eranditega) jäävad alles ka siis, kui probleemi proovitakse lahendada muude meetmetega, nt selgitus, lepinguliste tavade edendamine. Ainus võimalik lahendus on AutÕS-i muutmine isiklike ja varaliste õiguste kattuvuse kaotamise teel. Samuti saab õigusselgusetust isiklike õiguste teostamisel vähendada põhimõtteliselt deliktiõigusliku nõusoleku kasutamise kaudu, ent endiselt pole selge, millises ulatuses on võimalik nõusolekut anda. Seetõttu pole deliktiõiguslik nõusolek sama efektiivne meede kui AutÕS-i täpsustamine. Järelikult on valitud meede vajalik.

Kolmandaks tuleb hinnata meetme mõõdukust ehk proportsionaalsust kitsamas mõttes ning seda, kas meetme eesmärk kaalub üles põhiõiguse riive intensiivsuse. Põhiõiguste riive seisneb selles, et autori õigus teose muutmisele – mis on siiani sisaldunud isiklike õiguste kataloogis – on edaspidi loetletud varaliste õiguste kataloogis, mis tähendab, et autoril on võimalik teose muutmise õigust loovutada. Kehtiva õiguse alusel ei ole muutmise õigust võimalik loovutada. Varaliste õiguste eeldatava ülemineku korral läheks üle ka muutmise õigus, lisaks töötlemise õigusele, mis suurel määral niikuinii kattub muutmise õigusega. Ka varaliste ainuõiguste ülemineku eeldus ei tähenda, et autor kaotab igal juhul kontrolli oma teose üle – pooltel on võimalik teisiti kokku leppida. Seega ei ole muudatuse ainus sisuline riive, milleks on muutmise õiguse loovutamise võimaldamine, niivõrd intensiivne, et see kaaluks üles õigusselguse, mida muudatusega taotletakse. Autoril säilib isiklik õigus vaidlustada au ja väarikust kahjustavaid muudatusi, seega autori isiklikud huvid on kaitstud ka pärast kavandatava eelnõu jõustumist.

---

⁹⁴ PS komm vlj, § 13, p 38.

⁹⁵ PS komm vlj, § 13, p 6.

⁹⁶ PS komm vlj, § 11, p 18.

Eeltoodust tulenevalt on valitud meede sobiv, vajalik ja mõõdukas. Eelnõu on kooskõlas PS §-ga 39.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas EL-i õigusega.

6. Seaduse mõjud

Muudatused avaldavad kolme liiki mõju: **sotsiaalset, majanduslikku** ning mõju **riigi ja kohaliku omavalitsuse korraldusele**. Samas ei avalda need mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, elu- ja looduskeskkonnale ega regionaalarengule.

Sotsiaalne mõju seisneb eelkõige selles, et autorite ja teoste kasutajate õigused ning omavahelised suhted muutuvad senisest selgemaks. Autorite isiklike õiguste kaitse tugevneb, sest nõusolek peab olema selgesõnaline ja otsene; kaudne nõusolek ei ole lubatud. See suurendab autorite teadlikkust oma õigustest ning annab litsentsisaajatele ja kasutajatele kindluse, et korrektselt vormistatud nõusolek tagab õiguspärase tegutsemise.

Majanduslik mõju (sh halduskoormus) tuleneb loovtööstuse ja litsentsituru toimimise lihtsustumisest. Varaliste ja isiklike õiguste selgem eristamine muudab turu läbipaistvamaks ning vähendab lepingute tühisuse riski vorminõuete rikkumise tõttu. Suurenevad loovtööstuse võimalused luua tuletatud teoseid väiksema õigusliku riskiga, mis võib omakorda kasvatada audiovisuaalse ja digitaalse sisu arendamisse tehtavaid investeeringuid. Selgem õigusruum vähendab ettevõtjate ja vahendajate kulusid, mis seni tulenesid õigusselgusetusest ja võimalikest vaidlustest. Lühikeses perspektiivis võib halduskoormus suureneda, kuna lepingud tuleb ajakohastada, kuid pikas perspektiivis koormus väheneb, sest kasutustingimused muutuvad ühtlasemaks ja nõuete kontrollimine lihtsamaks.

Mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse korraldusele seisneb vajaduses ajakohastada asutuste lepingud, juhendmaterjalid ja tööprotsessid uue regulatsiooni järgi. Otsene töökoormus seejuures ei kasva; pigem võib õigusselguse suurenemine viia tööprotsesside – sh riigihangete – ühtlustumise ja lihtsustumiseni. Selgem regulatsioon, kuidas avalikus teenistuses loodud teoseid kasutada, vähendab ebakindlust ja loob sujuvama praktika.

Eelnõu mõjutab peamiselt **loovisikuid** (autoreid ja esitajaid), **teoste kasutajaid ja litsentsisaajaid, samuti digiplatvorme, vahendajaid, kultuuri- ja haridusasutusi** ning kaudselt ka üldsust.

Muudatused puudutavad märkimisväärset hulka ettevõtjaid ja töötajaid. 2025. aastal valminud Eesti loomemajanduse olukorra uuringu ja kaardistuse järgi⁹⁷ tegutses 2023. aastal loomemajanduse sektoris ligikaudu **13 760 ettevõtjat ja asutust** ning seal oli ametis umbes **26 500 töötajat**. Loomemajanduse keskmes on autorid ja esitajad ehk loovisikud, kes tegutsevad

---

⁹⁷ [Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus \(Kantar Emor 2025\)](#)

arhitektuuri, audiovisuaalse kunsti, disaini, etenduskunsti, helikunsti, kirjanduse, kujutava kunsti ja stsenoograafia valdkonnas.

Sektorit toetavad ka sidusalad, mis pakuvad loovisikutele vajalikku taristut, töövahendeid ja teenuseid ning tegelevad loominguga paljundamise ja levitamisega. Loomemajanduse eripärase osa moodustavad muuseumid ja raamatukogud, mille põhitegevuseks on loominguga säilitamine, eksponeerimine ja kasutusse andmine.

Joonis 1 Muudatustest otseselt mõjutatud sihtrühmad

Allikas: Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus (Kantar Emor 2025), lk 27

Esimene muudatus: teose muutmise õiguse lisamine varaliste õiguste hulka ja isiklike õiguste ühtlustamine

Muudatus kaotab isiklike ja varaliste õiguste kattuvuse, võimaldab muutmise õigust litsentsida/loovutada, lihtsustab teoste muutmist varaliste õiguste ülemineku korral, lubab vabakasutuse erandile tuginedes teha töötusi ilma isikliku muutmise õiguse rikkumise riskita.

Mõju kultuuri (loome)valdkonnale

Isiklike ja varaliste õiguste kattuvuse kaotamine muudab õigussuhte asjaosalistele selgemaks, täpsustades, milliseid õigusi saab litsentsida või loovutada. See lihtsustab teoste muutmist olukordades, kus varalised õigused on üle läinud, ning vähendab riski rikkuda isiklike õigusi vabakasutuse erandite rakendamisel.

Mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse töökorraldusele

Avalikus teenistuses loodud teoste varalised õigused lähevad automaatselt üle riigile (AutÕS § 32 lg 6). Kui teose muutmise õigus kuulub varaliste õiguste hulka, saab riik teost vajaduse korral muuta, täiendada või seda teiste teostega kombineerida autorilt eraldi luba küsimata. Kehtiva õiguse järgi oleks selline tegevus nõudnud autori täiendavat nõusolekut, kuna senine regulatsioon hõlmab ka isiklike õigusi.

Mõju majandusele

Selgem vahetegemine isiklike ja varaliste õiguste vahel parandab õiguskindlust. Teoste kasutajatel ja õiguste omajatel on lihtsam hinnata, millal on vaja litsentsi, et teost muuta. See võib ühtlustada lepingutingimusi ja parandada praktikat, vähendades õigusvaidluste ja tõlgenduserinevuste riski.

Teine muudatus: isiklike õiguste teostamise korra täpsustamine

Muudatus loob üheselt mõistetava mehhanismi, mille kohaselt autor saab anda selgesõnalise ja vorminõudele vastava nõusoleku oma isiklike õiguste teostamiseks. Nõusoleku kehtivus kogu litsentsiahelas suurendab õiguskindlust ning vähendab vajadust küsida autorilt luba igas litsentsiastmes eraldi.

Mõju majandusele

Kirjaliku ja selgesõnalise nõusoleku nõue vähendab tõlgendamis- ja vaidlusriske. Selgem regulatsioon toetab digitaalsete ja audiovisuaalsete töötluste loomist ning vähendab investeerimisriske, sest õigused ei katke ootamatult. Samas võib ettevõtjate halduskoormus suureneeda – senised suulised või kaudsed kokkulepped tuleb asendada kirjalike, selgelt sõnastatud nõusolekutega. Kitsendavad nõusolekud võivad pikendada läbirääkimisi mitme õiguste omajaga projektides.

Mõju kultuuri (loome)valdkonnale

Selgesõnalise nõusoleku süsteem tugevdab autorite loomingulist autonoomiat ning kaitseb teose puutumatust. Terminoloogiline ühtlustamine Euroopa praktikaga parandab rahvusvahelist koostööd. Kultuuriasutused ja loomemajanduse ettevõtjad saavad tegutseda suurema kindlustundega, mis soodustab uute projektide ja loomevormide arengut. Vabakasutuse puhul väheneb risk rikkuda autori muutmisõigust, õigusselguse suurendamine toetab teoste laiemat levikut. Samas võivad täpsemad lepingu- ja nõusolekunõuded pikendada ettevalmistusprotsesse ning suurendada halduskoormust, eriti kui nõusolekud sõnastatakse väga kitsendavalt.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisega riigiasutustele otseseid lisakulusid ei kaasne.

8. Rakendusaktid

Eelnõu seadusena vastuvõtmisel ei ole vaja muuta ega kehtestada uusi rakendusakte.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu seadusena vastuvõtmisel on muudatusest mõjutatud sihtrühmadel vaja muudatustega kohaneda. Eelkõige võib ainuõiguste loetelude muutmine avaldada mõju õiguste objektide litsentseerimise praktikale, vajalikuks võib osutuda olemasolevaid litsentsimudeleid kohandada, standardlepinguid muuta, millega kaasnevad teavitamise ja selgitamisega seotud tegevused. Selleks, et anda sihtrühmadele mõistlik aeg muudatustega kohanemiseks, nähakse ette, et seadus jõustub 2026. aasta 1. juunil.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Kultuuriministeeriumile, Rahandusministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile. Eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks Eesti Autorite Ühingule, Eesti Näitlejate Liidule, Eesti Esitajate Liidule, Eesti Fonogrammitootjate Ühingule, Eesti Audiovisuaalautorite Liidule, MTÜ-le Filmi Esmasalvestuse Tootjate Ühing, Balti Uudismeedia Väljaandjate Ühingule, Eesti Heliloojate Liidule, Eesti Kirjanike Liidule, Eesti Lavastajate ja Dramaturgide Liidule, Eesti Lavastuskunstnike Liidule, Eesti Interpreetide Liidule, Eesti Arhitektide Liidule, Eesti Kunstnike Liidule, Eesti Meediaettevõtete Liidule, Eesti Ajakirjanike Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, MTÜ-le Teenusmajanduse Koda, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Eesti Etendusasutuste Liidule, Eesti Kirjastuste Liidule, MTÜ-le Eesti Filmitööstuse Klaster, Eesti Disainerite Liidule, Eesti Kujundusgraafikute Liidule, Eesti Kinoliidule, Eesti Teatriliidule, Eesti Ringhäälingute Liidule, Riigikohtule, Tallinna Ringkonnakohtule, Tartu Ringkonnakohtule, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Tallinna Ülikoolile, Eesti Kunstiakadeemiale, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiale, Eesti Rahvusraamatukogule, Eesti Rahvusringhäälingule, Eesti Filmi Instituudile, Patendiametile, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjonile, MTÜ-le Wikimedia Eesti ning Eesti Autoriõiguste Kaitse Organisatsioonile.